NEMZETI NŐNEVELÉS.

XI. ÉVFOLYAM. 1890. MÁJUS. V. FÜZET.

KERTÉSZ-ISKOLÁK NŐK SZÁMÁRA.

A hatalmas amerikai Egyesült Államok példája számos más megkapó dolog mellett a kertészet nemzetgazdasági nagy fontosságára is megtanított minket. Magában a még mindig gyér népességű Kaliforniában tisztán a gyümölcstermelés évenkint 200 millió forint jövedelmet hoz, többet, mint az itt szintén virágzó gabonatermelés s hasonlíthatlanul többet, mint az egykori aranybányák, melynek kincseiért kalandszomjas egyének ezrei oly könnyen koczkáztattak becsületet és életet. Egy pár homokos hold föld, melynek birtokában még az egykori nyomorúlt magyar zsellér is boldogtalannak érezte volna magát, nemcsak tisztességes megélhetési eszköz egy élelmes amerikai család számára, de az egyedüli kútforrás is, a melyből az értelmi és erkölcsi fényüzés hasznos tárgyait megszerezheti.

Ábrándos képzelődés volna ily fejlett viszonyokkal hasonlítani össze hazánk állapotát, avagy csak reámutatni is a Hudson partján fekvő kis Highland falura, melynek kertészkedő lakosai többek között külön málhagőzösöket járatnak New-Yorkba. Ha valamely téren szomorúan kell észlelnünk hazánk elmaradott voltát, a legelsők egyike a kertészkedés lesz. Nem a művelt nyugot csupán, megszégyenít rabszolgaságából csak most bontakozó rokonunk, a bolgár nép s a földgömb egyik legzordabb vidékén Közép-Ázsiában feltaláljuk a khinaiakat és a bokharai tatárokat, kiknek kertészeti ügyessége és szorgalma irígységünket keltheti fel.

Pedig Kecskemét népének elismerésre méltó példája világosan tanúsítja, hogy a magyar Alföldet a virágzó kertészet valódi paradicsommá tehetné. Ha valaki, miként e sorok írója, órákig bolyongott Württemberg gyümölcsfákkal szegélyzett útain, vasúton s gyalog kóborolta be a szép Hollandiát, hol messze terjedő vidéken tuli-

pánok és jáczintok pompás virágai díszlenek, avagy napokon át járja be a nagy világváros London környékét, a hol minden, de minden csak villák és tündéri kertek változatos tájképe, a hol a sötétzöld, életnedvtől duzzadó növényzet már magában állandó ellensége a sivár köznapi létnek: oly nehéz, oly szomorú visszagondolnia annak a mi hazánkra, a hol nemzeti büszkeséggel irtották ki a gyümölcsfákat az országút mellől, mivel azok ültetését a Bach-korszak kezdeményezte; a hol haszontalan gyom a katángkóró, a gentiana s napfényes lejtőinknek tömérdek más gyógyfüve s vadon tenyésző kereskedelmi növénye; arra az alföldre, melynek áldott rónáihoz elválhatlanul hozzátapad a képzet a községek szélén messze elterülő s miazmákat terjesztő mocsarakkal s a libalegelőre s útnyom keresésre pazarolt területekkel.

Valóban aggódva kell látnunk, hogy nemzetünknek s különösen a magyar fajnak még nincs elegendő érzéke a természet legbájosabb alkotásai, a virágok s gyümölcsök iránt. Egykor, midőn a faiskolák meghonosítását törvény útján is sürgették, ifjui hévvel s reménynyel telve apostoloskodtam egy szép eszme megvalósítása érdekében, buzdítva a tanítókat, hogy az iskola kötelékéből kilépő gyermekek mindegyikével ültessenek el ünnepies szertartások között egy-egy fát az iskola udvarán vagy kertjében, mely az ő nevéről neveztessék el, hogy ezzel is állandóbb legyen az összeköttetés az iskola és nép között s hogy a serdülő ifjúság ezen az úton is tanúlja meg szeretni a szép természetet s kedélye melegével ápolja a fákat, melyek hiánya — különösen a nagy alföldön — nemzeti létünk egyik nagy szerencsétlensége. Az ismételt felhívások elhangzottak csaknem nyomtalanul. Tízezernél több faiskolát számlál elő a miniszteri jelentés a népiskolák mellett, de ki volna az a hatalmas kutató, ki ezen ezrek között csak egy százat is tudna találni, melyben a gyermekek a kertészkedés elemi ismereteit elsajátítanák?

Nem, nem vagyunk érettek arra, hogy az áldott természet áldásait megháláljuk. Nem csak pajkos gyerkőczök, érettnek mondott férfiak is rongálják a fákat könnyelmű dévajságból úton-útfélen, a gyümölcs- és zöldségtolvajlás nemzeti fogalmaink szerint nem bűn, csak ártatlan tréfa; Budapesten s más nagy városainkban ritka a

nyilvános park s onnan is kipusztúltak már a vídám labdázó gyermekek, felnőttek labdázása pedig tekintélyünk ellen van; sajnálkozunk az erdők pusztulásán, de a szigorú törvények sem képesek azt meggátolni; a virág és gyümölcs csak udvarunk s kertünk hagyományos alkotó része, de senki sem gondol arra, hogy azzal hatalmas rónáink napsütötte sivár vidékeit életteljessé tegyük.

Mindamellett nem lehet megtagadni, hogy a magyar szereti a virágot. Rózsájának, gyöngyvirágjának nevezi az ifjú vágyainak eszményképét. A magyar leány talán nem is élhetne meg virág nélkül. Rozmaringot tesz imakönyvébe, kunyhók ablakában rezeda és viola virítanak s az alföldi falvak szerény házai előtt gyakran találunk virágos kerteket, míg a kerítés mögül rózsák és georginák mosolyognak felénk.

Nem volna-e lehetséges ezt az érzést nevelni és fejleszteni különösen a leányoknál, nők számára berendezett kertésziskolák felállítása által? S ha igen, szükséges-e ez egyátalán s megérdemli-e a reá fordított költséget és fáradságot?

A kertészet dícséretét épen e helyen részletezni feleslegesnek tartom. Midőn a növénytant komoly élemedett tudósok nevezik el szeretetreméltó tudománynak (scientia amabilis), a nők érzelemben gazdag kedélyvilágáról feltételezni sem lehet, hogy a növények ápolását terhes foglalkozásnak tartsák. Olvastuk ugyan mindannyian, hogy a virág illata öl s a pompás bogyó nedve méreg: de ki emlékszik ezekre a kivételekre, midőn maga előtt látja vakító pompájában a virágos kertet s gyönyörködik gyümölcsfáinak gazdag termésében? Oly édes élvezet meglesni a fesledő bimbót, oly gazdag kútforrása kedélyünk és képzeletünk összes lüktető erőinek az a szünet nélküli változás, mely kicsinyke kertünkben naponkint ezer és ezer új alakot tár elénk, még mielőtt a tegnap életének összes nyomait kikutathattuk volna. Künn a nagy világban idegromboló lárma honol, önző irígység s az élet-halál harcz által támasztott küzdelmek nyűgözik le a kedélyt: kertünk lakói nem boszantanak, nem csalnak meg soha s ha szeretjük őket, szeretetünkért folyton emelkedő fokozatú édes forbát a jutalmunk. Virágkedvelő leány elfeledheti elhagyatottságát s a kertészet igaz barátja lehet embergyűlölő, ha

az emberekben kedvencz virágainak ellenségét észleli, de rossz szívű soha. S ha a kedélynemesítés a nemzeti nőnevelés egyik kétségbevonhatlan főfeladata, már az eddigiek alapján sem ítélhetjük el a női kertésziskolák létesítésének tervét. A tanítónőképző intézetek felállításakor nem egyes pædagogok, maga az államkormány hozta fel azt az érvet, hogy az itt képzett nők, még ha tanítónők nem lesznek is, hasznos szolgálatot teljesítenek, mint művelt anyák. S ki ne érezné, bár szavakkal kifejezni s szigorúan mérlegelni nehéz dolog, hogy a nők másik nagy feladata, a férjet s családtagokat lebilincselő otthonnak megteremtése, sokat, de nagyon sokat fog nyerni az által, ha a művelt középosztály gyermekei a kertészetet is megkedvelik, talán többet, mint az eddigi módszer által, mely a kiváltságosak számára való zene és rajz általánosítása által igyekezett az otthont édesebbé tenni!

De nem erről van most szó, legalább is nem tisztán æsthetikai és pædagogiai fejtegetésekről. Húsz-harmincz évvel, egy emberöltővel ezelőtt még egészen így kellett volna szólani, madárdalhoz hasonló költői képekben a virágkertészet gyönyöreiről, komoly kissé papoló pædagogiai oktatásokkal, mily szükséges a városi kisasszonyok számára, hogy a nevelőintézetek mellett állítandó kertekben némi fogalmat szerezzenek a konyhakertészetről, az aszalás, befőzés, s télére elrakás titkairól. Ma már megváltozott minden vagy legalább is a gyökeres átalakulásnak félreismerhetlen előrevetett árnyát látjuk mindenütt. Kertészeti tanfolyamról (ki is ismerte e szót akkortájban!) ma már csak egyes nevelőintézetek mellett lehetne szó, önálló kertészeti iskoláknak létesítésére pedig elengedhetlen feltétel, hogy ez a foglalkozás a nőknél életpálya lehessen.

S lehetséges-e ez?

Magyarországon hivatásszerű kertésznők még nincsenek. Nagy uraink külföldről hoznak képzett férfi kertészeket, mert nálunk az istvántelki gyermek-menházon s nehány vinczellérképezdén kívül, pedig ezekben is csak mellékesen foglalkoznak ily dolgokkal, a kertészek kiképzése kizárólag gyakorlat vagy megszokás útján történik. Ezeken kívül pedig a kertészet, mint önálló üzlet, az ország nagyobb részében ismeretlen avagy legfeljebb a zöldséges és gyümölcsös kofa

primitiv foglalkozására szorítkozik, a mely fokon különös intézeti előképzés felesleges. Nagy városaink s különösen Budapest környékén már nagyban fejlődött ez az önálló iparág, különösen mióta a temetkezési koszorúk luxusa meggyökeredzett, de ezen üzletekben is ritka a nőkertész s úgy a bolgárok telepein, mint a mag- és virágkereskedők kertjeiben a nők túlnyomólag csak mint családtagok vehetnek részt a kerti munkákban. Még leggyakoribbak, de itt is alig egy pár száz főre menő számmal, a pestmegyei dunaparti falvakban lakók, kik főkép kertészettel foglalkoznak, de természetesen csak gyakorlat s hagyományos szokás szerint. Hivatalos, bár hiányos összeszámolás szerint egész Magyarországban a legutóbbi népszámlálás szerint — a napszámosok s családtagok kivételével — csak 214 nő foglalkozott állandóan kereskedelmi és műkertészetben.

A jelenlegi állapot azonban nem érv a fejlődés ellen. A magyarországi felnőtt nőknek kétségkívül nagyobb része foglalkozik, mint családtag, kertészettel s egy milliónál több a sokkal fárasztóbb s kevésbbé nőknek való mezőgazdasággal; tisztán hazánkban is termelt főzelékekért s gyümölcsökért évenként 8—10 millió frtot, más kertészeti terményekért csaknem ugyanannyit adózunk a külföldnek, s ismeretes dolog, hogy a kereskedelmi növények és gyógyfüvek számos igen jövedelmező nemei közül nálunk csak a dohány, repcze, len, kender és czukorrépa termelés lett egyes vidékeken általános s a virágmagvakat a budapesti kertészek is nagyobbrészt külföldről hozatják. A magyar nők sorai között tehát elegendő számmal vannak olyanok, kiknek kellő kiképzés mellett hajlandóságuk volna a hazai kertészet emelésére s kik, mint azt különösen a Kalocsa vidékén üzött paraszt kertészek tanúsítják, virágzó telepeket tudnának létesíteni s még nagyobb a tér, a hol ily nőknek újat s hasznosat alkotni lehetne.

De nem csak hajlam vezetné a magyar nőt a kertészet alapos művelésére. Hétről-hétre állandóan kopognak ajtómon szegény munkakereső nők, kiknek zord jelenét nem enyhíti a szabad pályaválasztás tudata. Dolgozni akarnak, de rabjai a társadalmi életnek, mely az elszegényedett művelt magyar nőnek csak a tanítónői s postamesternői állás közt enged választást. Mindkét pálya verseny-

zőkkel túltömött s mindkettő különös szellemi sajátságokat feltételez, melyek a szegénységgel s előkelő eredettel semmi összeköttetésben nincsenek, bizonyos előtanúlmányokat követelnek, melyre a felnőtt özvegy már képtelen. Erkölcsi érzetünk, nemzetünk kulturalis érdekei sürgősen követelik, hogy társadalmi életünk ezen lenyügző s annyi érdemtelen könnyet okozó bilincsein tágítani igyekezzünk, s tágítani különösen oly irányban, mely lehetőleg ezeknek ad kenyeret. A kertészetet, művelt nemzeteknek e páratlanul kedves kincsesbányáját, még parlagon heverteti a magyar férfi, a munkakereső nő itt nem vetélytárs, hanem valóban óhajtva várt munkatárs. Itt a kertben, melynek gondozása a nő erejét felül nem haladja, a hol a pepecselő s izlésfejlesztő foglalkozás mellett a sorstól sújtott művelt nő egészséget s életkedvet is találhat, itt a kertben nem egyes kiválasztottaknak, de ezreknek van helye. Nyissuk ki a kapukat, bocsássuk be a kétségbeesetteket, a boldogság kapui lesznek azok nem egy esetben.

Erős hittel hiszem, nem ábrándkép nálunk a női kertésziskolák létesülése. Amott van az a száz s még nehány ezer középosztályból származott munkát kereső leány és özvegy s mellettök ismét egy óriási számú parasztnő, kinek megélhetési forrását a parányi ellenség, a phylloxera, apasztotta ki, s kik most gyümölcstenyésztésre alkalmas földjük birtokában is kétségbeesnek a jövő felett: emitt a hollandok s angolszászok paradicsomi kertészeti telepei, melyek áldást és boldogságot terjesztenek, melyek megtanítják a gondozó embert még arra is, hogy a hol a mi földművelőink tétlenül keseregnek, az időjárás veszélyeivel szemben is diadalmasok legyenek. A magyar Alföldön s hegyeink lejtőin kincses tanyák hevernek fölhasználatlanul s a nők, kiket természetük e kincs elővarázslására alkotott, kétségbeesve keresik a megélhetés bizonytalan eszközeit. Megtudják-e nemzetünk intéző hatalmasai mindezeket? Kiáltsunk hangosan, hogy meghallják: adjatok új munkakört a szegény nőknek, adjatok új s gazdag keresetforrást a magyar népnek!

György Aladár.

A NŐNEVELÉS PIPERÉJE ELLEN.

Az emberi nem értelmi és erkölcsi előhaladásán őszinte lélekkel örvendni tudó ember keblét bizonyos jóleső megelégedés tölti el azon tapasztalatra, hogy az utóbbi évtizedek alatt oly annyira élénk munkásság mutatkozik a nőnevelés terén az összes kulturnépeknél.

Csak még néhány évtized előtt is, mennyire el volt hanyagolva mindenütt az emberi nem egész fele részének, a női nemnek, a míveltsége. A jövő évtizedek női nemzedékére gondolva, elképzelhetjük, hogy minden tekintetben mily jótékony lesz az a hatás, a melyet egykor majd a míveltebb anyák fognak gyakorolni azon alsóbb társadalmi osztályból származott gyermekekre is, a kik most még testben és lélekben annyi kárt szenvednek az anyák tudatlansága, avagy durvasága miatt.

Csak az az egy sajnos, hogy a leánygyermekek kimívelésénél is sok helyen főképen az *értelmi erők* fejlesztésére fektetik a súlyt, s a leányok *nevelésére* a kelleténél kevesebb gondot fordítanak. Pedig első sorban a leányok lelkiismeretes nevelését kellene gondozni, mert a nők helyes, eredményes nevelése képezi az emberi nem haladásának a biztosítékát.

Sokszor hangoztatott igazság, hogy: «A milyen a nő, olyan a társadalom». A nő neveli gyermekeit, a nőnek kiváló hatása van férjére s egyáltalában nagy befolyást gyakorol a család minden egyes tagjára. S hogy ha ezt a nagy befolyást öntudatosan és nemesen képes gyakorolni, akkor általa a legjobban biztosítva van a nemzetnek erkölcsi haladása.

Magunk is rájövünk már lassankint, hogy leányaink kimívelésében nagyobb tekintetek illetik meg a *nevelést*, mint az oktatást; de még mindig nem történik meg ez irányban mindaz, a mi a czél elérésére nézve szükséges lenne.

A család pl., mely első sorban van hivatva a leánygyermekek

nevelését a helyes irányban vezetni, kevés kivétellel nem felel meg ebbeli magasztos kötelezettségének, részint a saját képtelenségénél fogva, részint pedig azért, mert józanabb meggyőződése mellett sem tud sokszor ellentállni a társadalom félszeg kívánságainak. Áldásos volna valóban, ha a házi nevelés több irányban előnyösen megváltoztatná nevelési rendszerét. Nevezetesen, ha arra törekednék, hogy leánykáink tovább megmaradhatnának igazi gyermekeknek, hogy ha a családokban az üres, fitogtató hiúságnak és veszélyes piperének erélyesen hadat üzennének, s e végből már korán úgy nevelnék a leányt, hogy ez semmi súlyt se fektessen a látszatra, hanem mindenben és mindig a lényeget keresse. A családban kellene a leányokat az ember földi rendeltetésével okosabban megismertetni, s különösen a női nemnek magasztos feladatára előkészíteni őket; hiszen nem lehet, hogy elég korán meg ne tanítsuk leányainkat arra az igazságra, hogy az ő valódi értéküket ne várják sem a legújabb divat szerint készített ruháktól, sem pedig a drága ékszerektől, mert azt nekik kizárólag csak a szív jósága, az igazi szívnemesség adhajta meg.

De épen mivel, mint említém is már, csak igen kevés család felel meg e részben kötelességének, a családnak munkatársától — az iskolától — kell megvárnunk, hogy megmutassa a helyes irányt. Az iskoláknak kellene minden kedvező alkalmat fölhasználniok arra, hogy az élet komoly kötelességeire előkészítsék növendékeiket. Mert nagy baj nálunk még ma is, hogy iskoláink többsége az alsó fokúak ép úgy, mint a felsőbbek, az értelmi erőknek sokszor erőltetett foglalkoztatásán kívül nem tudnak és nem akarnak más fontosabb teendőket is gyakorolni. Első náluk a tanulók zsenge szellemi erőit nem is minél jobban, hanem csak minél *inkább* kiaknázni; az ismeretek nyujtásánál nem annyira a *minőségre*, mint a *mennyiségre* helyezni a fősúlyt; — ez az, a mit megbocsáthatlan bűnül róhatunk föl iskoláink nagy részének. Mert az eredménye testileg elcsenevészett, értelmileg — a sok megemésztetlen szellemi tápláló anyag miatt — szellemi csömörben szenvedő, s erkölcsileg pedig — az erkölcsi nevelés háttérbe szorítása miatt — különféle morális betegségben sínylődő ifjak és leányok.

Remélhető, hogy e tekintetben már a közeli jövő meghozza a kedvezőbb eredményt; és éppen e tekintetben van okunk és jogunk sokat várni tanítónőink okos tevékenységétől. Helyes nevelési elveikkel és nemes példájukkal áldásává válhatnak a nőnevelés ügyének. Ők eszközölhetik azt, a mit legügyesebb férfitanító sem tehet: szemlélhetővé tehetik magukon a legnemesebb női erényeket. A tanítónők ilyen irányú tevékenységére annál inkább szükségünk van, mert ha már a növendékek *értelmi* kiképzése körül is annyi alapos kifogásolni valót találunk, mennyivel több hiányra vagy mulasztásra mutathatnánk reá a leányok *erkölcsi* nevelésénél. Vizsgáljuk csak komolyan, hogy úgynevezett kiművelt leányainknak hány perczentjébe neveltük azokat az erkölcsi tulajdonságokat, a melyekre nekik mulhatlanúl szükségök van, hogy életben boldoguljanak? Sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy még sok, felette sok teendője lenne itt a gondos, lelkiismeretes nevelőnőnek.

Nevelési eljárásunk a nők erkölcsi nevelése tekintetében, csak is akkor fog megfelelni a czélnak, hogy ha egyszerű és komoly lesz, ment minden mesterkéltségtől, minden külsőség után való kapkodástól, minden felesleges piperétől. Egyszerűség és szívnemesség voltak a magyar nőnek legszebb ékességi mindenkor s a helyesen nevelt magyar nőnek egy régi magyar szólásmód szerint is, a következő tulajdonságokkal kell bírnia: «*Erény lakja szívét, szerénység díszítse homlokát, nyájasság folyjon ajkáról s munka foglalja el kezét.*» S ha mindezekhez még hozzáadjuk a *józan higgadtságot* és *okos, érett belátást,* akkor azt hiszem, hogy emberűl megfelelt a nevelés munkájának az a tanítónő a ki dolgában ennyire tud menni. Bizvást és elégülten elmondhatja magáról: nevelési munkámat jól végeztem, mert itt a siker, még pedig oly siker, a melyet méltán elnevezhetünk a leánynevelés koronájának.

Foglalkozzunk a jeles közmondás követelte tulajdonságokkal egyenkint.

«*Erény lakja szívét.*» Mindenki be fogja látni, hogy az egyén csak akkor érvényesítheti magát kellőképen a társadalomban, hogy ha magát kedveltté tudja tenni. Különösen a leányokat illetőleg kiváló fontosságú, hogy bennük a tetszésvágy ki legyen fejlesztve.

Azt mondanom is alig szükséges, hogy nem a külső szépség által ható hódítási vágyat értem, hanem a *jónak* és a *hasznosnak* a szolgálatába szegődött szépségre gondolok akkor, a midőn a tetszésvágyat a leánykában megkívánom. Maga a természet is sok előnyben részesíti a nőt a tekintetben, hogy tessék; s hogy ha még a természet ebbeli adományait lelkének és szívének kellő kimüvelésével gazdagítja, akkor egész lényének kedvességével okvetlenül kivívja magának a mások tetszését. Mert hiába, az erény, a lelki szépség, az igazi szépség, mely mindent megaranyoz, s képes még a testnek kellemben való fogyatkozásait is ellensúlyozni.

Mert nem szabad elfelednünk, hogy az erényen alapszik az ember fegfőbb boldogsága ép úgy, miként az ég boltozatán nyugszik látókörünk. Leánykáink jól a szívükbe vessék ezt az igazságot, s korán tanulják meg, hogy erény az, a mi őket kedveltté és boldoggá teszi, mert: «*a mi a virágnál az illat, az nőnél az erény*».

Mily gyönyörűen és mily meggyőző módon énekel erről koszorús költőnk Tompa Mihály az ő kedves virágregéiben, midőn a külső szépségével eltelt nebántsvirágról így zengedez:

«Mely rajtad nyil, szirmod ékes,
Hanem az csak *külső* érdem!
Illatod nincs! s nagyra vágynál
A virágok seregében?
. . . . . .
Szirom és lomb hervadandó,
S az a virág alig élt,
Melynek meg nem hosszabítja
A jó *illat* életét!
Külső szépség nem nagy érdem!
Fejed mályva, s rezedának
A földig meghajthatod!
Mert mit ér a dús szín rajtad,
Ha hiányzik *illatod!*»

A lélek nemessége a jó erkölcs lakozzék, mint virágban az illat, a leány szívében; legyen jó, akkor okvetetlenül szép is lesz, mert lelkének, szépsége fog visszatükröződni az arczán. Forduljon el attól, a ki azt mondja neki, hogy «*szép vagy*», mielőtt tudná, hogy *jó-e?*

«*Szerénység díszítse homlokát.*» Erre nézve első parancs, hogy saját maga értékét soha se becsülje túlon-túl. A valódi szerénység belsőnkből indul ki s megnyeri mindenki tetszését; míg a mesterségesen előidézett szerénység, a képmutató szerénység, nagyon is visszataszító valami. A leánykánál a ruházat, a hajviselet, a beszédmodor, minden, de minden az igazi szerénységet tükrözze vissza. A szerénység, az igénytelenség és az egyszerűség köntösében jár. Ha a ruházkodásában, melyet leánykáknál különös figyelemben kell részesítenünk, az egyszerűségre, de azért az izlésre törekszünk; ha őt hizelgő szavakkal nem illetjük, hanem mindig csak a magasabban levő mintaképekre irányozzuk az ő erkölcsi látását, akkor nem fog szívében csirát hajtani a szerénytelenség dudvája.

A beszédmodor különösen alkalmas a szerénység, vagy ennek az ellenkezője, a szerénytelenség mellett való tanuságtételre. A szerénység hiánya sok embernél kiváltképen akkor nyilvánul föltünően, mikor beszéd, társalgás közben minden áron magának akarja tulajdonítani az *igazat.* A «*nekem van igazam*»-féle üres erősködéssel szokta a hiányos, vagy téves megokolást pótolni különösen sok makacs női fejecske. Szorgosan ügyeljünk arra, hogy a folytonos ellentmondás s a «nekem van igazam»-féle szólásmód gyökeret ne verjen leánykáink szokásai között. Idejekorán tanulja meg a leány véleményének fentartását föladni még akkor is, ha igazságának tudatában volna.

Meg kell őt győznünk, hogy nem a személyes vélemény, nem a személyes itélet korlátozása végett történik ez, hanem azért, hogy a szenvedélyes vitatkozásnak útját szegjük, mert mi sem árt jobban a vonzó nőiségnek, mint a szenvedélyes vitatkozás. Ily módon a leányka az önmegtagadásban is gyakorolja magát s ez által környezetében az áldott békességet biztositja.

«*Nyájasság folyjon ajkáról.*« A hol a valódi nőiesség uralkodik, ott nemes szeretetből fakadó nyájasságot találhatunk. A nyájas nő mindenütt és mindenkor áldásos hatáskört teremt a maga számára; s lelki nyugalmat, édes örömöket teremt magának és környezetének. Az élet hitágazatai közé tartozik, hogy szeretet által a gyűlöletet is legyőzhetni. Hogy a törvény mindig rendelkezésünkre

álljon, gondoljuk el a boldogságok egész hosszú sorát, melyek az emberi nemre nézve a szeretetből áradnak. Legyen a leány mindig nyájas, szeretetteljes, akkor jó és áldozatra kész lesz mindenki iránt.

«*Munka foglalja el kezét.*» P. Szathmáry Károly adja ezt az arany tanácsot: «Boldoggá akarod tenni gyermekedet? Növeld úgy, hogy a munkát szeresse. El akarod vonni a rontó szenvedélyek hatalma alól? Adj munkát neki, melynek sikerében örömet találjon. Ez a hasznos nevelés titka, az emberi haladás egyetlen emeltyűje, az emberi boldogság kulcsa.» S valóban a munkás női kezek a legnagyobb kincsét teszik a családnak; de magának a nőnek is ezek lesznek legnagyobb jótevői, mert ha igaz az, hogy a munka által három legnagyobb ellenséget űzünk el magunktól: a *bűnt, nélkülözést* és *unalmat:* akkor választhatna-e jobb, hívebb testőrt magának a nő, mint a munkásságot? Azért élénk érzetével birjon a nő annak, hogy «a munka valóban az élet föltétele, hogy a munkásság erőinket üdeségben tartja, örömeinket fokozza, bánatunkat mérsékli s értékünket önmagunk s mások előtt emeli» — mint Lévay J. mondja. Szükséges tehát, hogy a munka tiszteletre méltó voltát már nagyon korán a gyermek lelkébe csepegtessük, ellenben a henyeséget, legyen az akár pórias korhelység, akár pedig elegáns ingyenélés, egyaránt mint megvetésre méltó bűnt utáltassuk meg vele.

És ha mindezekhez még józan higgadtságot és okos, érett belátást is neveltünk leánykáinkban, a mely tulajdonságok a reális életben való boldoguláshoz nélkülözhetetlenek, akkor elmondhatjuk, hogy nevelésükre föltettük a koronát, mert oly egyént adtunk át a családnak és a társadalomnak, a ki az élet küzdelmei között is a szeretet erényének gyakorlásában fog mindenkor tündökölni, a ki mások életét föl fogja deríteni, s a kinek az élete ha nem is leszen ment minden szenvedéstől, de nem is lesz célttévesztett, mert az örök szeretet vezeti őt az egyedüli útra, melyen át Istenhez juthat. Az ilyen nemes női egyéniség valóban az ideális elemet képviseli a családi és társadalmi életben, s boldog lesz, ha megtudja érteni, hogy boldogítani van hivatva *a szeretet és gyöngédség* által.

Budapest. Sretvizer Lajos.

A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK NEVELŐ HATÁSA.

Újabb időben mind gyakrabban hangoztatják, hogy a felsőbb leányiskolákat kereskedelmi és ipari szakiskolákkal kell összekapcsolni. E kívánság azonban ellenkezik a felsőbb leányiskolák eredeti czéljával, ellenkezik azzal a feladattal, melyet a nemzet a felsőbb leányiskolák alapításakor ez iskolák elé szabott. A «szervezet» szép szavai szerint ugyanis a felsőbb leányiskola czélja: «alkalmat nyújtani arra, hogy benne társadalmunk női tagjai nemük sajátossága és a társadalmi jelen viszonyok által feltételezett s élethivatásukra szükséges általános műveltséget szerezhessenek». Nem a tudományos vagy szakismeretek sokasága az, a mit a felsőbb leányiskola növendékeinek nyújtani törekszik, hanem az ismeretek oly rendezett csoportja, melynek birtoka a tanulókat képesíti az emberi élet legfőbb érdekeit felfogni s ítéletüket minden körülmények között helyesen s biztossággal alkotni. És erre az állami felsőbb leányiskolák megalapíttatásuk pillanatától kezdve mindig törekedtek. Azért míg egyrészt a leghatározottabban visszautasíthatják e czímet «szakiskolák», másrészt megnyugvással konstatálhatják, hogy az eléjük tüzött czélokat fővonásokban, nagyjában már is elérték.

«Nevelni, jól nevelni», hangzik mint követelés minden iskola felé. A felsőbb leányiskolák, míg czéljuk megvalósítására törekszenek, e követelés elől sem térnek, nem is térhetnek ki. Nem szükséges itt külön kiemelnem, hogy magasztos czéljuk elérése és e követelés betöltése végett kezdettől fogva valláserkölcsi alapra helyezkedtek. Azon elvből indulva ki, melynél fogva különösen a női nem van hivatva az élet eszményi javait megőrizni és ápolni: nem csupán a hitoktatásnak tulajdonítanak a felsőbb leányiskolák nagy

pædagogiai fontosságot, de a valláserkölcsi nevelést kiterjesztik mindarra, a mivel az összefügg.

Nevelőleg hat a felsőbb leányiskola, mint minden iskola 1. az oktatás, 2. a jellemképzés által. De nevelőleg kell főleg hatnia az által, hogy respektálja a női nem sajátlagosságait és azokból kifolyó speciális körülményeket. Iparkodnia kell növendékeinek lelkét a jó, szép és nemes iránt valósággal megnyerni, s gondosan kerülnie kell mindazt, a mi csak álműveltséget eredményez. Fel kell ébreszteni a növendékekben a tudás vágyát tapintatos vezetés és fokozatos munkálkodás által. Kiváló feladatául kell tekintenie, hogy a társadalomnak nem tudományosságot negélyező, még kevésbé tudákos, hanem józan értelemmel biró, az ismeretek alaptételeit tudó, helyesen gondolkodó, munkaszerető és munkálkodni tudó szerény és vidám nőket neveljen.

A felsőbb leányiskola tanterve úgy van szerkesztve, hogy keresztülvitele által e nevelési feladatok megoldhatók, különösen ha maga az anyag és a tárgy elsajátítása is a női szellem sajátságainak megfelelő módon történik. És ezen szempontból tekintve a dolgot, a felsőbb leányiskola tantárgyainak előadása különbözni fog a hasonfokú fiúiskolákétól; mert az oktatásnál különösen nagy gondot kell fektetni a nők különböző életviszonyaira.

Igaz ugyan, hogy a logika nem ismer különbséget a férfi és női szellem között; de a férfi és női lélek közt tesz különbséget, úgyszintén a férfi és nő szellemi élete között is. Ép azért ezen sajátságos női szellemi életet a felsőbb leányiskolának a növendékeknél mind a tanításnál, mind a nevelésnél tekintetbe kell vennie. Azért a felsőbb leányiskolának nem lehet feladata növendékeit egy bizonyos speciális irányban kiképezni, hogy belőlök pl. csak tanítónők, művésznők, postásnők stb. váljanak; hanem czéljához képest a női nem sajátlagos életviszonyaihoz illő általános műveltséget nyújtani; s ezt a felsőbb leányiskola nemcsak a család, állam stb. kedvéért teszi, hanem megteszi azt minden egyes növendék kedvéért is. Tartozik továbbá a felsőbb leányiskola a család és a ház régi jó szokásait, nemes erkölcseit is figyelembe venni, ha teljes mértékben czélját elérni és feladatát megvalósítani akarja.

A felsőbb leányiskola nevelői hatását csakis az iskolai rend határain belül és a rendelkezésére álló eszközökkel érheti el és semmi mással nem. Egy ilyen eszköz, melylyel az iskola rendelkezik, a fegyelem szigorú megtartása. Mindenesetre az illető tanítónő és tanító tapintatosságától és pædagogiai rátermettségétől függ, hogy milyen mértékben és fokban alkalmazza azt, hogy az a növendékekre nevelő befolyással bírjon és rájuk nemesítőleg hasson. Más fegyelmi szigort kell tehát alkalmazni az alsó osztályokban, mást a felsőkben, hol már a leányok becsületérzetére is néha appelálhatunk. A tapasztalás bizonyítja, hogy csak a jó példaadások és példányképek képesek a növendékekre jó hatást gyakorolni, s az igazi irányt megadni és szívükhöz az útat megtalálni. Mindig jobb a növendékek helytelenségeit idejekorán megakadályozni tudni, mint azokat büntetni. Sokszor egy dicsérő szó — kellő időben alkalmazva azt — többet ér egy érzékeny leánynál, mint folytonos feddés és dorgálás; mert az első felkölti benne a kedvet és szeretetet kötelességei teljesítése iránt, míg az utóbbi elkeseríti és elkedvetleníti őt. A leánynak továbbá nagyobb személyi szüksége van, mint a fiúnak arra, hogy a tanító őt szeresse és jó tulajdonságait elismerje. Azért a felsőbb leányiskola inkább figyelmeztetőleg és intőleg hasson növendékei lelkére, mint büntetőleg; miután a nevelés épen abban áll, hogy a nevelő a tanuló gondolkodásának, érzésének és akaratának bizonyos meghatározott irányt adjon; azért az iskola a rendelkezésére álló fegyelem által váljék igazán az akarat képzésének iskolájává.

Női ifjuságunk akaratát rendesen nagyon könnyű felkölteni és felizgatni; de a leányoknál nyugodt és tartós akaratra vajmi ritkán akadhatni. Az akaratot is kell fegyelem által nevelni; tehát nemcsak igazságra, jámborságra és sokodalú jóravalóságra kell a leányokat nevelni, hanem el kell őket szoktatni a fegyelem által a szórakozottságtól, fecsegéstől, érzékenykedéstől, hiúságtól, unalomtól, kötelesség nem teljesítésétől, képességeik túlbecsülésétől, pontatlanságtól stb., oda kell hatnunk, hogy rendkedvelő, kötelességet híven teljesítő, tanulótársait szerető, házi és iskolai feladatait pontosan végző leányokká váljanak.

A nevelésnek nemzeti szellemben is kell hatnia, azért a felsőbb leányiskola akkor tölti be legjobban nevelői hatását és feladatát, ha a valódi magyar szülői házat mindig mintául tekinti. Szükséges, hogy az iskola és a ház a nevelésben segitsék egymást; ne idegenkedjenek egymástól, hanem minél nagyobb benső összeköttetésbe lépjenek egymással. Szükséges, hogy az iskola a házat mindig figyelemmel kisérje, és ne engedje, hogy a növendékek a szülői háztól elidegenkedjenek. Különösen bensőségre, szerénységre és önmegtagadásra tanítsa az iskola a növendékeket, hogy többet érjenek bensőleg, mint a mennyit mutatnak külsőleg; s akkor nem lesz annyi sok elégedetlenség, annyi sok boldogtalanság, mint jelenleg; s a leányok akkor abban a kis körben is meg lesznek elégedve, melyet a Gondviselés számukra kijelölt, s nem fognak áhitozni utólérhetetlen dolgok után.

De ezen csakis jó nevelés segíthet; ezzel kapcsolatban az alapos iskolai képzés soha sem idegeníti el a leányokat a gyakorlati élettől, a minthogy a házi dolgoknak kitünő értése soha sem zárja ki a szellemi müveltséget és képzést, de sőt ellenkezőleg követeli azt, a mennyiben csak a valódi művelt nő és anya lehet valóban a «háznak a lelke» és a nemzeti eszmék terjesztője. Helyes nevelés mellett belátja a növendék, hogy a legnagyobb szellemi adományok és képességek sem mentik fel a nőt kötelességei teljesitésétől, de sőt erősebbé teszik őt természetes hivatásának betöltésére.

A nevelés most ép úgy, mint a legrégibb időkben az anyák tiszte. De ha azt akarjuk, hogy az anyák ezen magasztos tisztjüket kellően betöltsék, ha azt akarjuk, hogy a növekedő leányoknak értelmes vezetői legyenek, kiknek fejlődése felett nem csupán erkölcsi, de értelmi tekintetben is őrködhessenek, akkor kell, hogy ők maguk előbb az iskolákban oly általános műveltséget szerzettek legyen, mely az élet ideális irányai és a munka iránt való tiszteletet beléjök oltotta, s mely képessé teszi őket arra, hogy minden adandó esetben önállóan is cselekedhessenek. Sokan azon véleményt táplálják, hogy a mostani nőnevelés, mely a felső magyar leányiskolákon dívik, a női nem sajátosságának meg nem felel s a női szellemi tehetség körén túllép. Nincs szándékom azokkal vitatkozásba bocsátkozni, a

kik azt állítják, hogy a női nem csendes működésének tere a ház, s hogy a házi tűzhely az, mely körül a nő tevékenysége különösen érvényesül. Ezt magam is vallom. De ha fontolóra veszszük, hogy a ház és a család egy sokoldalú szerves egész, egy ország, állam kicsinyben, melynek vezetése valláserkölcsi képzettséget s a külső élet áramlatainak biztos áttekintését követeli, s hogy különösen a nőknek a gyermeknevelés fontos feladata jut, akkor beláthatjuk, hogy itt a tisztán gyakorlati képzés, mely a nőket csupán a konyhára utalná, nem elégséges. A női tevékenységnek ily szűk korlátok közé való szorítása ellen tiltakoznak nemcsak az okos nők, hanem a művelt férfiak is kárhoztatják a női képzésnek ily szűkkeblű felfogását.

Mindazonáltal a felsőbb leányiskola növendékei fölött a legjobb esetben is csak azok 16-dik életévökig gyakorolja jótékony befolyását, azontúl ez a ház feladata. Így tehát az iskola nem ügyelhet aztán tovább a leányok társalkodására, női házi erények mikénti gyakorlására és házi olvasmányaira; azért kell az iskolának ezen időn belül a leányok lelkébe ezeket becsepegtetni és jellemüket kiképezni. Ép azért helytelen volna, ha a felsőbb leányiskolákban vagy csak nők, vagy csak férfiak tanítanának, mert az ilyen felsőbb leányiskolák eltévesztenék jellemképző czéljukat; mert a férfijellemnek sok olyat kell mellőznie, a mit a női jellem alaptételeinél és elveinél fogva felhasználhat, azért az atya vagy a tanító jelleme, csak alaki formául fog a leánynak szolgálni, míg a női jellem anyaga, a maga sajátosságában csak az anyák mintaképein ismerhető fel.

A fegyelmet illetőleg is jobb, ha a felsőbb leányiskolákban a tanári kar vegyes, mert a tanítónők saját tapasztalásaikból is jobban ismerik a növendékek gyöngéit és fogyatkozásait; továbbá vannak dolgok, melyeket csakis a tanítónőknek lehet és szabad a növendékekkel közölni; ép azért e szempontból sem tartanám helyesnek, ha csak a férfiak tanítanának a felsőbb leányiskolákban, hanem legjobb az arány, ha fele férfi és fele nőtagokból áll a tanári testület.

A szigorú fegyelem szemmeltartása mellett minden felsőbb leányiskolának az legyen a főfeladata, hogy a növendékeket vallásos

érzelmének és jó erkölcseiknek fejlesztésére, kifejtésére és megszilárdítására tanítsa; továbbá, hogy a nemzeti érzületet emelje s növendékeit magyarúl helyesen beszélni megtanítsa.

A magyar nyelvoktatás által csak úgy hathatunk a nemzeti érzület fejlesztésére, hogy ha a tanárok vagy tanítónők bárminő tantárgy előadásánál maguk is úgy beszélnek, a mint azt a növendékektől hallani kivánják. De nem elegendő az, hogy a tanulók csak halljanak helyesen beszélni, őket is mindig arra kell szorítani, hogy helyesen beszéljenek s ha hibát követtek el, az ne maradjon soha észrevétel nélkül. A mit a növendékektől minden előadási órában követelünk, azt követeljük tőlük különösen a magyar nyelvi órákban. Itt már szándékosan kell működésbe hozni mindazt, a mi által a növendékek a helyes beszédhez vezethetők. Itt meg kell kivánni, hogy a tanulók olvassanak, az olvasottak kivonatát elmondani, a betanult prózai és költői olvasmányokat előadni és válogatott költeményeket szavalni tudják, hogy e tevékenységük által a magyar nyelvet ne csak megtanulják, de meg is szeressék.

Messze vezetne minden egyes tárgy nevelői hatását kiemelni, bár ez el nem vitatható, de a női nevelői hatás teljesebbé tétele végett az egyes tárgyak, különösen a kézi munkatanításnál hasson oda a felsőbb leányiskola, hogy a növendékek a háztartás körében szükséges minden házi munkát értsenek, munkáikat értelemmel s izléssel elkészíteni és a czélszerűt s hasznosat a csinossal összekapcsolni tudják.

E mellett még minden felsőbb leányiskolának alkalmat kell nyújtani arra is, hogy a növendékek magukat oly ismeretek- és ügyességekben kiképezzék (így pl. háztartástan, egészségtan, gazdaságtan, neveléstan), melyek segítségével női hivatásukat jól betölthessék, mert csak akkor lesznek képesek emberi rendeltetésüket betölteni. Mert míg minden férfiútól megkivánjuk, hogy törekedjék állapotának megfelelő ismereteket elsajátítani, a melyekre társadalmi helyzetének jó betöltése végett szüksége van, addig a nőknek is azon általános műveltséggel kell birnia, a melynek czélja az egyéniség nemesbítése, a tiszta emberiség kifejlesztése és a természetes nőiességnek minél nagyobb tökélyre való emelése. És ezeket a

leányok legnagyobbrészt csakis az iskolákban sajátíthatják el. De hogy a leányok az említett tulajdonságoknak birtokához jussanak, kell, hogy az iskola a leányok keblében az érzelmek legmagasztosbját, a vallásosságot és a hazaszeretetet — a mint már érintettük — különösen ápolja; mert ez ád irányt életüknek és ez vezérli az emberi természetnek legnehezebben legyőzhető hajlamait is. Ez vigasztalja őket még akkor is, ha már emberi erő nem képes többé segédkezet nyújtani. Ez irányítja tetteiket, hogy a kijelölt helyen dolgozzanak testvéreik és drága hazánk javára. A nők is élvezik édes hazánk javait, természetes tehát, hogy kötelességeiknek is kell lenniök iránta. Tanítsa őket a felsőbb leányiskola arra is, hogy fölebbvalóik iránt tisztelettel, a haza iránt lángoló szent szeretettel viseltessenek, s hogy jó cselekedeteket gyakoroljanak felebarátaikkal. Minden felsőbb leányiskola úgy nevelje és tanítsa növendékeit, hogy azok ne az iskolának, hanem az életnek tanuljanak, s ha majd egyszer elhagyják az intézetet, ha felnőtt leányok lesznek, ismerje mindegyik tökéletesen hazáját, annak terményeit, nyelvét, művészetét és irodalmát; hogy aztán ő is azt övéivel megismertethesse.

Ha így működik és cselekszik a felsőbb leányiskola, ha ily nemes tettekkel — minden szép, jó, igaz és nemesre tanítván növendékeit — iparkodnak ez iskola tanítói hazájuk iránti szeretetüket bebizonyítani, akkor az iskola eléri célját és betölti azon nemes hivatását, melyet az állam és a társadalom egyaránt elvár tőle.

(Beszterczebánya). Gúta József.

A NŐK HELYZETE FINNORSZÁGBAN.

Mióta nyelvtudósaink rokonságot fedeztek fel a magyar és finn népek között, azóta hazánk és a távol észak ezen kis országa közt sok tekintetben rokoni viszony jött létre. Érdeklődni kezdtünk egymás nyelve, szokásai, míveltségi állapota iránt; és míg a magyar tudósok közül többen felkeresték Finnországot, nekünk is mind többször volt alkalmunk finn vendégekkel szemben viszonozni azon vendégszeretetet, melyben ők részesítik a náluk utazó magyarokat. E barátságos viszonynak köszönhetjük azon czikkecskét is, melyet szerencsém lesz a t. szakosztály előtt felolvasni, ennek angol eredetijét t. i. *Jalava Antalné* küldte Helsingsforsból, igen szivélyes levél kiséretében a «Nemzeti Nőnevelés» szerkesztőjének. E kis tanulmányt Grippenberg Alexandra bárónő a finn nőegylet mostani elnöknője írta, s az 1888-ban Washingtonban tartott női kongresszuson, hol mint az egylet kiküldöttje vett részt, fel is olvasta. Megismertet e czikkecske benünket a finn nők társadalmi és jogi helyzetével, iskoláikkal, különböző alkalmazásukkal s azon állással, melyet az irodalomban elfoglalnak. Megismertet továbbá a fenntemlített nőegylet működésével is. De további bevezetés helyett halljuk magát a czikket, mely a következőket mondja:

«Egy gazdag emberről mondták, hogy nagy ebédlőjének falán nem volt *más* kép látható, mint egy szegényesen öltözött kis gyermeké, ki kezében egy darab száraz kenyeret tartott. E néma kép ékesen szóló figyelmeztetés akart lenni saját maga, és gazdag asztalát körülülő vendégei számára.

Önök, hölgyeim és uraim — így szólítja meg Grippenberg, Alexandra a kongresszuson egybegyűlteket, — önök, hölgyeim és uraim, a nagy Amerika, gazdag Anglia, dicső Franciaország, Német-

és Olaszország gyermekei, önök a gazdag ember asztala körül ülnek. Én pedig meg fogom mutatni önöknek a szegény gyermek képét: beszélni fogok nehány szót Finnországról, a világnak arról az elfeledett kis zugáról, mely a vén Európa legismeretlenebb leányainak hazája.

Finnország sok, kemény megpróbáltatásnak volt kitéve, mikor századokon át az ellenséges Orosz- és Svédországnak szolgált csatatérül. Bármit teremtett a czivilizáczió nehány békés esztendő alatt, könyörtelenül elpusztították azt újból a hosszú és véres háborúk. A hideg klima éhséget, az éhség pusztító járványokat szült, s e kettő elvitte, mit a háborúk férfiui erőből és egészségből meghagytak.

De milyen volt a *nők* sorsa ez elnyomott, sokat sanyargatott nemzetnél? A történelem néma, — mint legtöbbnyire, ha nőkről van szó, — de bizonyára kivették ők is az őket megillető részt e sötét napok küzdelmeiből. A költők sokat beszélnek a nők szép hivatásáról háborús idők alatt, kik szelid kezekkel heggesztik be, távol a zajos harczmezőktől, a fáradt harczosok sebeit. Mi azonban jól tudjuk, hogy a valóság szemüvegén át sorsuk korántsem valami fényes. De van egy körülmény, mely — mint hisszük — enyhébbé tette a finn nők sorsát: Ez egy mélyen fekvő vonás a finnek nemzeti jellemében, azon *tisztelet*, melylyel a szellemi fensőbbséget a fizikai erő fölé helyezi. Már régi, nemzeti époszunkban, a Kalevalában, nem az a hős, ki kardjával, hanem az, ki jellemével arat győzelmet ellenségei felett. Úgy hiszem ez jó jel ránk nőkre, az emberiség fizikailag *gyengébb* felere nézve; legalább biztosít arról, hogy *ezen* gyengeségünk miatt a finn nem vonja meg tőlünk tiszteletét, ha másképen ki tudjuk érdemelni.

A finn nők törvényes helyzete természetesen sokáig olyan volt, mint a svédeké, mely országhoz Finnország 1809-ig tartozott. A XIII. században nyerték meg az öröklés jogát, ez azonban csak jóval később vált törvénynyé. De míg a fiúk atyjuk vagyonának kétharmadát kapták, a leányokat csak egyharmad illette meg. A nőt mindig kiskorúnak tekintették — kivéve az özvegyet — és a feleség teljesen férjétől függött. A mi pedig a nők taníttatását illeti, ennek érdekében alig történt valami. A protestáns papság volt az első,

mely a bibliaolvasás terjesztése alkalmával a tanítás jótékony hatásából nem zárta ki a nőket sem teljesen.

Kimerülve az Oroszország ellen folytatott hősi küzdelemben, az 1809-iki bekebelezés után Finnország mintegy álomba merült. Mikor ismét ébredezni kezdett, sok viszás dolognak jutott tudatára. A hat századig tartó svéd uralom láthatólag rányomta a nép műveltebb osztályaira a svéd czivilizáczió bélyegét, mert, bár a lakosság túlnyomó részét — mintegy $^6/_7$ részt — nemzeti nyelvöket beszélő finnek képezték, mégis a ki gyermekeit taníttatni akarta, kénytelen volt svéd iskolákba küldeni azokat. — A törvénykezés nyelve is svéd volt, még oly esetekben is, hol panaszos és vádlott egyaránt finnek voltak.

Az ébredezni kezdő nemzeti szellem ezen viszásságok megszüntetését tűzte ki czélul maga elé. Hiszen ezek, válaszfalat vonva a nép mivelt és annak tanulatlan osztályai közé, annak *egységét* fenyegették végveszedelemmel. A nők közül is sokan részt vettek ezen hazafias törekvésben, de még többen csatlakoztak egy mélyen vallásos mozgalomhoz, mely 1840 körül egész Finnországban elterjedt. Ez nemesítő befolyása által mindenesetre felemelte őket, de egyúttal közömbösekké tette társadalmi, jogi helyzetük iránt. Ők *maguk* utasítottak vissza *minden* oly kisérletet, mely ez irányban igyekezett helyzetükön javítani. A keresztény vallással ellenkezőnek tartották, hogy a nők házi körükön túl is kiterjeszszék munkálkodásukat. Gondolatviláguk e korban egyszerű volt és nyugodt, mint hazájuk magános, csöndes tavai, és nem ismert fontosabb kötelességeket a férj ebédjére és a gyermekek ruházatára vonatkozóknál.

De Brémer Friderika fellépésével új áramlat hozta mozgásba a csöndes vizek felszinét. A nagy svéd írónő által hangoztatott nézetek eljutottak Finnországba is, és Hertha czímű könyve sok vitatkozásnak s közvetve a későbbi mozgalmaknak volt indító oka. Nyomában nemsokára megjelentek az első, a nők kérdésével foglalkozó finn munkák, melyeknek írónői között első sorban említendő Ehrenrooth Adelaide.

1863-ban már a törvény is kimondta a 25 éven felüli nem férjes nők nagykorúságát, sőt kivételes esetekben 21 éves leány is

igényt tarthat a nagykorúsíttatásra, ha akadályok nem forognak fönn. 1878-ban pedig végre kimondatott, hogy az örökségben egyformán osztozzanak a testvérek, tekintet nélkül nemükre.

Azoknak azonban, kik a nők érdekeit igazán szívükön viselték, régtől fogva az volt a törekvésük, hogy magasabb nevelést eszközöljenek ki számukra. 1795-ben állította fel az állam az első elemiél magasabb leányiskolát, melyet csakhamar több hasonló követett. A fővárosban, Helsingforsban hét, vidéki városokban négy osztályúak voltak ezek. De mindaddig, míg nem voltak oly magasak, hogy az egyetemig vezettek volna, azt hittük mi nők, hogy okunk van panaszra. 1873-ban alapított is nehány egyetemi tanár egy női akadémiát Helsingforsban, de a kisérlet hajótörést szenvedett, minthogy a fiatal nők előkészültsége nem volt kielégítő. Igy nem is nyertek jogot arra, hogy ez egyetemen folytathassák tanulmányaikat, sem hogy ott vizsgálatokat tehessenek. Mi azonban folytattuk a küzdelmet felsőbb tanfolyamok nyerhetése végett, és legújabb időkben el is értünk annyit, hogy ha az állam maga nem is alapított ilyen női akadémiákat, de több, magán társaságok által alapítottat részesít támogatásában. Sőt egy bizottságot nevezett ki, mely ily felsőbb női tanintézetek szervezése fölött tanácskozik. — Maga az egyetem mindeddig zárva van a nők előtt, de nem ülhet össze új parlament a nélkül, hogy az erre vonatkozó kérvényt be ne nyújtanák, azon reményben, hogy előbb-utóbb ezen utolsó erősség is be lesz vehető. A parlament 3 pártja, ú. m. a nemesség, polgárság és a nép nem ellenezné ugyan a kérés teljesítését, de a papságnak — igen csekély többséggel — mindeddig sikerült megakadályozni azt. Arra azonban többször volt már eset, hogy különös engedélylyel nők is hallgatták az egyetemi előadásokat, és 1870 óta 12 fiatal hölgy nyert már egyetemünkön diplomát. Első bölcsészettudorunk. Astroem Emma k. a. és első orvostudorunk Heihel k. a. közülök az előbbi egy magasabb tanintézetben előadó, Heihel k. a. pedig a szegény nők és gyermekek kinevezett orvosa Helsingforsban.

Azon fiatal nők pedig, kik az egyetemre nem járhatnak, a hét osztály bevégzése után egy collegiumba, az ú. n. paedagogiai iskolába lépnek, hol 3 évig maradnak. Ennek bevégeztével, ha paeda-

gogiai szakférfiak előtt leteszik a vizsgálatot, képesítve vannak a tanításra magasabb leány-, sőt némely fiúiskolákban is. Azok a leányok pedig, kik más gyakorlatibb foglalkozásra szánják el magukat, kézi munka, ipar, kereskedelmi és könyvviteli iskolákban nyernek kiképezést. — Az alsóbb néposztályok leányai elegendő és jó tanításban részesülnek a 6—7 osztályból álló népiskolákban, melyek közül a leányiskolák száma megközelíti a 200-at, a vegyes iskoláké pedig az 500-at. Ezek nagyobbrészt államilag segélyzettek. Említésre méltó, hogy a legjobb családok leányai közül sokan vállalkoznak a népiskolai tanítás nehéz munkájára, mely feladatra 4 évig tartó, gyakorlással egybekötött tanfolyam képesíti őket. De e nehéz munkánál is bátorítja, buzdítja a finn nőket azon eszme, hogy szegény, de nekik drága kis hazájuk boldogságát mozdítják elő, megszabadítva annak népét a tudatlanság szülte szolgaságtól. De hogyne volna kedves előttük e kis, sok tekintetben hátramaradt ország, hisz az édes anyánál sem tekintik szerető gyermekei. hogy czifrán, gazdagon van-e öltözve, vagy szegényes rongyokba.

A mi a nők polgári alkalmazását illeti, elég szabadsággal dicsekedhetünk. Számtalan posta és táviró hivatalban, nyomdában, vasutaknál, banküzletekben és hirlapok szerkesztőségében találkozunk női alkalmazottakkal, sőt némely ügynökségeknél és más polgári hivataloknál is. Sokan közülök üzletet folytatnak; mint nyelvmesternők pedig nemcsak leányiskolákban nyernek alkalmazást, de nem ritkán magasabb fiuiskolák összes osztályaiban is. Említésre méltó azonban, hogy ugyanazon munkáért sohsem részesülnek ugyanolyan fizetésben, mint férfi kollegáik. Nem tudom, igaz-e, de hallottam olyan vidéki iskolákról, hol a férfi tanító tehenének eltartására 20 dollárt utalványozott a község évenkint, míg a tanítónő tehenének 15 dollár értékü takarmánynyal kellett beérnie. Ezt megvallom, kegyetlenségnek találom a szegény tehénnel szemben, melynek így kell bünhődnie azért, hogy tulajdonosa a gyengébb nemhez tartozik.

Mint állampolgároknak, a finn nőknek 1879 óta községi szavazati joguk van, tagjai lehetnek iskolaszékeknek, többen tagjai a szegényügyi bizottságnak, stb.

Az irodalomban sem panaszkodhatunk mellőzésről. Sokan első íróink közül a legnagyobb tisztelettel és méltánylással szólnak a nőkről s azoknak törekvéseiről. Ezek közül csak legkedveltebb költőnket, Tosséliust említem, ki már 1840-ben oly ékesszólóan hívja fel a finn nőket arra, hogy vegyenek ők is részt a nagy nemzeti munkában, gyermekeiket az elhanyagolt, elfeledett finn nyelvben nevelve. «Nők nélkül — úgy mond — lehetetlen volna a nagy eszmék iránti lelkesedést későbbi nemzedékekbe átplántálni.»

A nők között az első írók voltak Ehrenrooth kisasszony és Hagman kisasszony, továbbá Canth, Loefgren és Stevius asszonyok és mások. Canth asszony kiváló drámája «A munkás neje», nap nap után telt házat vonzott a nemzeti színházba és annyira meghatotta a közönséget, hogy a feleség jogainak kérdése egyszerre napi kérdéssé vált.

1884-ben alapították Loefgren Erzsébet és más hölgyek a «Finn Nőegylet»-et, melyre eleinte nem sok bizalommal tekintett a nagy közönség, és általános volt e csodálkozó kérdés: Mit akarnak ezek az asszonyok? Miért nem tudnak csendesen megmaradni házi dolgaik mellett? De mi nem vesztettük el bátorságunkat, lassú, látszólag jelentéktelen munkálkodással haladtunk elő a megkezdett úton. Első dolgunk volt irodákat nyitni, melyek egyrészt uri nőket, másrészt cselédeket segítenek megfelelő állásokhoz. Aztán kérvényt nyujtottunk be Helsingsfors város tanácsához, egy oly ügyvéd kinevezése czéljából, kihez szegény sorsú asszonyok, kiknek férje iszákos, durva, vagy hűtelen, díj nélkül fordulhatnának tanácsért vagy segítségért. — Évenkint egyszer egy 200 lapra terjedő revuet adunk ki, finn és svéd nyelven, melynek címe és czélja: Excelsior. — Azonkívül nyilvános felolvasásokat tartunk, és díjjakat tüzünk ki a legjobb, — a nők kérdésével foglalkozó dolgozatokra. — Egy állandó bizottságunk van, mely a ruházat kérdésével foglalkozik; ez felolvasásokat tart, kiállításokat rendez az egyszerű ruházkodás érdekében; és ez a kérdés nem csekély fontossággal bír egy olyan szegény, hideg égöv alatt lakó nemzetre nézve, hol a nőknek kötelessége tartózkodni a fényüzéstől és a divat azon bohóságaitól, miket gazdagabb népek asszonyai megengedhetnek maguknak.

Általában egy ilyen szegény kis nép, avval az örömtelen multtal maga mögött s bizonytalan jövővel maga előtt, sokkal jobban rá van utalva, hogy a férfiak és nők együtt működjenek, az előbbiek ne játékszerüknek, hanem becsületes, hű szövetséges- és barátnőnek tekintsék a nőt, s csakis így, az élet komoly terheit egyformán felosztva, hordozhatják el azokat. S ha e viszony, ez eszme megvalósításán komoly törekvéssel és kitartással rajta leszünk, úgy nem kétkedhetünk, hogy czélunkat egyszer mégis elérjük, mert ha egy eszmében igazság van, annak előbb-utóbb győznie kell!»

Eddig tart a czikk (csak igen keveset hagytam el belőle rövidség okáért), melyből láthatjuk, hogy ha nyelvészeink közül azoknak van igazuk, kik a finneket rokonainknak állítják: nekünk magyar nőknek nincs semmi okunk magunkat finn nővéreink miatt szégyelni, kik úgy műveltség, mint társadalmi helyzetük dolgában előkelő helyet foglalnak el az európai nők között, nálunk, déli rokonaiknál pedig sok tekintetben határozottan előbbre vannak.

Budapest. Burogány Mariska.

A FRANCZIA LEÁNY-KÖZÉPISKOLÁK.

(Befejező közlemény.) *

Az elősorolt tantárgyak képezik az 1880-ban létesített leány-középiskolák tantervének fontosabb tételeit. Ezekhez csatlakozik még a rajz, ének és kézi munka.

A rajz csupán a három első évben kötelezett; a két utolsóban fakultativ. Heti óraszáma mint kötelezett tantárgyé 3, mint fakultativé szintén 3. Szoros kapcsolatban a rajzzal tanítják a művészetek történetét.

Az ének szintén csak a három első tanévben kötelezett; első és második osztályban heti 2—2 órán, a harmadikban heti 1 órán. Mint fakultativ tárgy csak heti 1 órán szerepel.

A női kézi munka az órarendben rendes órával nem szerepel. A napi teendők közé való beosztása az igazgatónőtől függ. Leginkább a fehérnemű és felső ruhavarrás és a himzés van felkarolva.

Ezen tanterv, ha kivitele szakavatott és ügyes kezekbe jut, bír mindazon kellékekkel, melyek a nőnek a magasabb műveltségi fokot megadják. A három főtényező: anyanyelv, nemzeti irodalom és történet, mint a valódi nemzeti nevelés főkelléke, foglalja el e tanterv legelőkelőbb helyét; a többi tárgy ennek van alárendelve. Érdekes ezen tantervben a kötelezett és nemkötelezett tantárgyak csoportosítása. Az első három tanévben nincs fakultativ tantárgy; a növendékek egyenlő méretű oktatásban részesülnek. Míg a két utolsó tanév tárgyainak heti óraszáma csupán felerészben kötelező, felerészben pedig fakultativ. Vagy is: a növendék tetszésére

* Az első közleményt lásd a «Nemzeti Nőnevelés» mult havi füzetében.

van bízva, minő fokú műveltséget óhajt megszerezni. Az oktatás e fokon individualissá lesz; az egyén hajlandósága szerint, természetes tehetségéhez mérten képezi magát tovább. Másik előnye: hogy a növendék minden túlterheltségtől meg van kimélve. Különösen fontos ez, ha tekintetbe veszszük, hogy épen a negyedik és ötödik osztály növendékei 15., 16. életévükben vannak, tehát a serdülő korban, midőn minden testi vagy szellemi túlfeszítést a gondos anyának vagy nevelőnek kerülnie kell, ha gyermekében, növendékében nem csupán megbámult műveltségű egyént, hanem egészséges testtel és ép fantáziával biró, életrevaló embert akar a társadalomnak adni.

Az első időszak végén a növendék tüzetesebb vizsgálatot tesz az első három tanévben tanultakról, mely vizsgálat eredményéről bizonyítványt kap. (Certificat d'études secondaires de troisième année.) Az egész tanfolyam végeztével, azaz az 5. tanév befejezése után végleges bizonyítványt állít ki az intézet. (Certificat de fin d'études secondaires.)

A tanfolyamot lezáró vizsgálat szóbeli és irásbeli. Az irásbeli vizsgálat 3 dolgozatból áll. Ezek egyikének tárgya a nemzeti irodalomtörténetből, a másiké a természettudományok köréből van véve és végre a harmadik német és angol nyelvből való fordításból áll. Az 1883—84. tanévben a lyoni lycée záró vizsgálatán pl. ilyen irásbeli tételek voltak kidolgozandók: 1. Magyaráztassék meg és bizonyíttassék be La Bruyères azon itélete: «Corneille est plus moral, Rasine plus naturel». 2. A fénytörés fő jelenségei. 3. Rousseau 1754. decz. 20-án kelt levele H. de Lastichoz fordíttassék le angol nyelvre. Viszont 20 sornyi, aránylag nehéz angol szöveg fordíttassék franczia nyelvre.

Sok helyen, hogy ilyen lycéesket állított fel az állam, szükségessé vált, hogy előkészítő iskolákat is létesítsenek. Ezek teljesen a helyi viszonyokhoz alkalmaztatnak és az illető lycée igazgatónője felterjesztésére szerveztetnek. Az előkészítő tanfolyam már természeténél fogva is fakultativ; annál is inkább mivel felvételi vizsgálatot okvetetlen kell tennie a növendéknek, ha a lycéebe fel akar vétetni. De mivel Franciaországban az iskolák nincsenek egészen

az állam kezén, mint Németországban, ennélfogva nélkülözik az oktatás az egyöntetűségét. Igy azután megesik, hogy a magán- vagy zárdai iskolákból kikerült 10—12 éves gyermek nincs kellőképen előkészítve a középiskolákban előírt felvételi vizsgálatra. Ezen a hiányon segítenek az előkészítő tanfolyammal.

Érdekes azon pædagogiai felfogás, melylyel a leány-középiskolákban az iskolai büntetések fokozatát megállapították. 1. bejegyzés az osztálynaplóba; 2. irásbeli feladat kidolgozása, vagy különösen e czélra feladott szóbeli leczke megtanulása; 3. a kis bűnös azonnali eltávolítása a tanteremből; 4. igazgatói megintés; 5 egyidőre; — legfeljebb 8 napra — való száműzés az osztályból; 6. végleges kiutasítás a lycéeből. Utóbbi büntetési fokot azonban csak a tanulmányi felügyelőség alkalmazhatja, mely alatt az illető lycée áll, s ha a bűnös ösztöndíjas, csak a miniszterium.

Ezen büntetéseknek aránylag nagy számú kitüntetés és jutalmazás felel meg, mi a tanulók között figyelemre méltó versengést szül; szerintem nagyon is kétes pædagogiai értékü. A jutalmazások fokozata a következő: 1. dicsérői jegyzet az osztálynaplóban; 2. bejegyzés az osztály «cahier d'honneur»-jébe; 3. feljegyzés a «tableau d'honneur»-re, mely az osztályban kifüggesztetik; 4. megdicsérés az igazgatónő jelenlétében.

Az osztálynapló dicsérő és büntető jegyzeteit az igazgatónő a hét végén felolvassa az osztályban.

Ezen kitüntetéseken kívül nagy mennyiségű ajándékokat küld az előljáróság és az állam, melyeknek kiosztása rendesen intézeti ünnepségekkel van összekötve s ezek nem egészen mentek a színpadias hatásvadászattól.

Az időbeosztás a lycéeskben igen czél- és okszerű. Reggel 8 órától 10-ig oktatás; óraváltás közben 15 percznyi szünet. 1/2 11-től 12-ig, az ismétlő tanítónők felügyelete mellett, iskolai feladatok megtanulása és dolgozatok elkészítése; testgyakorlás és kézi munka. 12-kor ebéd. 1/2 2-től 2-ig szünet. Délután 2—4-ig oktatás, ismét 15 percznyi szünettel. 1/4 5-től 5-ig szünet, uzsonna, mely egy darab fehér kenyérből áll. 5—6 iskolai feladatok elkészítése. Csütörtökön, vasárnap és nagyobb ünnepnapokon nincs tanítás. Husvét- és kará-

csonykor hosszabb szünet van, melyet a tanári kar is felhasználhat. Az igazgatónő és gondnoknő azonban nem lehetnek egy időben távol az intézettől; egyiküknek jelen kell lennie.

A leány-középiskolák tantestületét — élén az igazgatónővel — a rendes, ismétlő vagy felügyelő és szaktanítónők s a gondnoknő képezik. Egyes tantárgyak oktatását középtanodai tanárok is tanítják. A legújabb törekvés odairányúl, hogy a leányiskolákból általában a férfi tanerők teljesen kizárassanak. Hogy helyes-e ez az irányezt csak a következmenyek mutatják meg. Ezen törekvés megvalósítása a sévresi és fontenay-aux-rosesi tanítóképző intézetek feladata lesz.

Az igazgatónő — directrice — vidéken 4500—6500 frcs Párisban 5000—7000 frcs fizetéssel, vezeti a lycée összes bel- és és külügyeit. Neki van alárendelve az egész tantestület. Résztvesz az oktatásban és személyesen ügyel fel az intézeti fegyelemre és a tanítás menetére. Meglátogatja a tanuló- és munkatermeket. Az osztálynaplókat naponkint, az intézet összes növendékeinek irásbeli dolgozatait hetenkint egyszer átnézi. Elnököl a tanári kar rendes havi értekezletein. Vezeti az intézet adminisztrációját és levelezéseit. Kétszer havonkint jelentést tesz az intézet tanulmányi felügyelőjének; negyedévenkint pedig irásbeli jelentést nyújt be az intézet erkölcsi állapotáról és az ösztöndíjas növendékek előmeneteléről. Ezeken kívül kötelessége az iskolai pénzek — tanítási és köztartási díjak — rendes időben való befizetését ellenőrizni. Ezen teendőjével kapcsolatban kezeli az intézet bevételeit és kiadásait, miben a gondnoknő is segédkezik. Minden hó végén lezárja a pénztárt és mérleget készít; minden negyedévben pedig fölülvizsgálja az intézet leltárát.

A gondnoknő — économe — felelős az intézet finánciális ügyeiért és leltárért. A tanszerek leltáráért azonban csak másodfokú felelősség terheli, mert első sorban, a szereket használó tanárt vagy tanítónőt éri a felelőség. Számadásai közvetlen a főszámszék ellenőrzése alatt állanak.

A rendes tanítónők —professeurs titulaires - vidéken 3000—3500, Párisban 4200—4700 frcs fizetéssel — csupán a tanítással

foglalkoznak; legfeljebb a tanár óráján segédkeznek a felügyeletben. Hetenkint egyszer bemutatják az igazgatónőnek tanítványaik előmeneteléről, magaviseletéről, szorgalmáról vezetett jegyzeteiket.

Az úgynevezett «maîtresses répétitrices» — vidéken 1500—2400, Párisban 2000—2800 frcs javadalmazással — ismétlő tanítónőknek nevezhetnők, főkötelességük az intézeti fegyelem fentartása és ellenőrzése. Ezenkívül a tanításban is segédkeznek, a mennyiben beteg, vagy jelen nem lévő tanerőt helyettesítenek. Felügyelnek az óraváltás közötti szünetekben, munkatermekben, s míg a növendékek iskolai dolgozataikat készítik köztük, tartózkodnak. Megfigyeléseiket pontosan feljegyzik és az oktatás megkezdése előtt bemutatják a rendes tanítónőnek. Ezen eljárás és az, hogy a rendes tanítónő az igazgatónővel is közli jegyzeteit, bizonyos egyöntetűséget hoz létre a lycéesk nevelési elveiben. Minden lycéeben 30 növendékre jut egy ismétlő tanítónő. Arra az esetre, ha a tanulók száma meghaladja a 100-at, a «maîtresses répétitrices»-ek közül egy a főfelügyelettel lesz megbízva.

Lycéet, melyben csak externát lenne, keveset találunk Franczia országban. Majdnem mind élt azon jogával, hogy internátus berendezésére engedélyt nyerjen a kormánytól.

Jelenleg mintegy 50 leány-középiskola van Franczia országban az állam felügyelete alatt. Növendékeit a társadalmi osztályok előkelőbb és gazdagabb liberális családjai szolgáltatják. A klerikális-monarchista családok még mindig idegenkednek az állami, nyilvános leány-középiskoláktól. Ezen iskolák tanítási díja nem mindenütt egyenlő; a fővárosban drágább, míg a vidéken olcsóbb. A párisi lycée Fénélonban a bejárók az első időszakra 150 frcsot, a második időszakra 200 frcsot fizetnek; a vidéki lycéeskben 60—80 frcs. A déli étkezők Párisban 300 frcs és 350 frcsot, vidéken 200 frcsot fizetnek. Végre a teljes ellátás Párisban 550—700 frcsba, vidéken 500—650 frcsba kerül.

A lycéesk számára emelt épületek díszes külsőjével is megakarta a nemzet mutatni, hogy mily nagy fontosságú ügynek tekinti leányainak iskoláztatását.

A havrei és montpellieri lycéesk épülete a modern építkezés

valóságos remekei. A párisi lycée Fénélon $2^1/_2$ millió frcsba került; a sannuri 416,500 frcs értéket képvisel. A törvény életbeléptetése után az első 4 év alatt Francziaország 20 millió frcsot meghaladó összeget áldozott a leány-középiskolákra. Az a Francziaország mely 1871-ben 5 milliárdot adott ki az országból!

A köztársaság fényes jövőt biztosított magának ezen intézményével, mely leányainak valódi nemzeti nevelést ad. Belátta a harmadik köztársaság azt, hogy: ha művelt anyákat nevel, erőssé teszi a nemzetet. Ismételve bebizonyul, hogy a nőnek is van joga az állam támogatására. Többnek kell lennie egy körülrajongott bábnál, ha a férfinak igazi segítő társat, a gyermeknek értelmes anyát, a társadalomnak és nemzetnek számbavehető tényezőt és nem fényüzési tárgyat akarnak belőle nevelni.

Azon leány-középiskolák, melyeket Camille Sée törvénye teremtett meg Francziaországban, az eddigi tapasztalatok szerint életképesek és czélszerűek. Ezen intézmény most, úgy a mint van, a jelenlegi viszonyoknak Francziaországban annyira megfelel, hogy egyelőre minden változtatás szükségességét kizárja. Ujabban mozgalom indult meg ugyan, hogy miként lehetne a leány-középiskolák tantervét akként egyszerűsíteni, hogy az oktatás alaposságából ne veszítsen? Nem tagadják, hogy változtatni kellene egyes részleteken. Különösen az előkészítő osztályok számára az egységes tanterv elkészítését sürgetik. Ohajtanák, hogy a költők olvasásának nagyobb tért nyissanak. A természettudományi kör anyagát összébb szorítsák a nélkül, hogy a mennyiségtani oktatás csökkenne ez által; a földrajz tantervét javítsák s végül a testgyakorlás tanításába a játékokat is felvegyék. Az illető szakkörök felfogták, megértették a szép eredménynyel kipróbált tanterv hiányait, még eddig azonban függőben vannak ezen tervbe vett javítások és így előre megelégednek azon bámulatos, csodához hasonló eredménynyel, melyet ezen intézménynyel 8 év alatt az állam létrehozott.

Budapest. Prisca.

PESTMEGYE ISKOLAÜGYE.

Pestmegye népoktatás ügyének legújabb állapotáról igén érdekes *jelentést* tett közzé e napokban *Tóth József*, e megyének érdemes tanfelügyelője. Folyóiratunk évről-évre figyelemmel kíséri s röviden ismerteti népoktatásügyünk *országos* állapotának fejlődését; nem lesz tehát helyén kívül, ha itt most egy *megyének* népoktatási viszonyaiba is bepillantunk; annyival inkább nem, mert e téren sok oly jelenséget találunk, a melyek országos fontosságúak.

Pestmegye hazánknak legnagyobb kiterjedésű, legnépesebb s kulturalis tekintetben is egyik legszebben fejlődő megyéje, s mindezen okoknál fogva mintegy hivatva látszik arra lenni, hogy a népiskolaügyi mozgalmakban a vezérszerepet vigye a többi megyék között. Ennek a kívánalomnak sok tekintetben meg is felel Pestmegye, a mint ezt mutatja maga az a körülmény is, hogy a megyében 12—13 év alatt csaknem megkétszereződött az iskolák, a tantermek és a tanítók száma; az iskolai költségvetés pedig oly arányban emelkedett, hogy a kiadás majd háromszorosa a 12—13 évvel ezelőtti költségeknek. Lássuk ezeket s az egyéb idevágó szám-adatokat:

	1888—89. isk. évben	1876—77. isk. évben
Elemi népiskola	584	353
Ezek között pusztai iskola	100	29
Polgári iskola	5	2
Ovoda	34	3
Tanító	1142	680
Tanterem	1093	696

Kiadások az iskolákra	811,491 frt	353,245 frt
Ebből államsegély	111,542 «	11,886 «
Iskolába járó gyermek	102,211 «	65,007 «
Iskolába nem járó gyermek	17,421 «	20,418 «

Ezek az adatok elég meggyőzőleg mutatják, hogy Pestmegyében az utóbbi évtized alatt a népoktatásügy terén szép előhaladás történt; de a tanfelügyelői jelentésből az is kitünik, hogy a közel jövőben is igen sok életbevágó intézkedés fog e téren történni. Mert e jelentés nem elégszik meg az elért eredményeknek egyoldalú felsorolásával, hanem leplezetlenül feltárja a hiányokat, az orvoslásra váró bajokat is, hódolva annak az elvnek, hogy a jelen állapotokkal való teljes megelégedés tespedésre vezet, míg az azokkal való elégedetlenség, ha jó akarattal párosul, szebb jövő zálogát hordja magában. «Nézzünk hát szemébe bátran a bajnak, — úgymond a Jelentés, — s dobjuk félre a csalfa és magunkat is ámító *átlagos* rubrikázó rendszert s részletezzük gyarlóságainkat, hogy így szemtől-szembe állva a bajokkal, alaposan hozzáfoghassunk a teljes rendezéshez, kezdvén legelőször a legszükségesebbeken s folytatván a szükségeseken és ezek után áttérvén a végső simításra.»

Legnagyobb bajnak tüntette fel a tanfelügyelő a közigazgatási bizottság előtt azt, hogy e megyében még mindig 6000-en felül van azon pusztai gyermekek száma, a kik iskolázatlanul nőnek fel. Ezek egy része számára *pusztai iskolák* fognak felállíttatni, s ezek szervezését már meg is kezdte a vármegye, úgy hogy 2—4 év alatt 40—45 pusztai iskolával több lesz. De még mindig iskola nélkül marad mintegy harmadfél ezer gyermek; mert ezek nem csak a a községektől, hanem egymástól is oly távol eső hajlékokban laknak, hogy számukra iskolák építéséről szó sem lehet. E baj orvoslására a *vándortanítói rendszert* nem találja a tanfelügyelő czélra vezetőnek, sem *pusztai internatusok* költséges berendezését, hanem azt az életre való indítványt teszi, hogy az ilyen pusztai gyermekeket szállásolják el 5-ével, 6-ával a legközelebbi városban, vagy faluban levő szegényebb sorsú családokhoz s onnan járjanak iskolába. Tartásukért fizessenek a szülők is s pótolják ezt némi állami és községi segélyből. «Ily módon e «*paraszt konviktus*» valamikor fontos tényező lenne a pusztai lakosság vadságának levetkőzéséhez, erkölcsének szelídítéséhez.»

A meglevő iskolákban meg nagy baj a tantermek túltömöttsége: 120—140—160—200 gyermek is esik néhol egy tanteremre.

A Jelentés nem kevesebb, mint 317 új tanterem felállításának szükségét mutatja ki, egyenként megnevezvén azokat a községeket, a hol a jelenleginél több s szám szerint is megjelölt tanteremre van szükség. Ezek közül soknak felállítására már meg is történt az intézkedés.

Javítani kell a segédtanítók helyzetén is. Visszaélés e tekintetben különösen az, hogy 1000—1400 forint fizetéssel biró ép, egészséges kántortanítók havi 10 forintért (és sokszor felpanaszolt kosztért, segédtanítót fogadnak magok mellé az iskolai teendők végzésére, s ők magok csak a sokkal kevesebb fáradsággal járó kántori teendőket látják el. Az iskolaügy érdekében legjobb volna e két állomást teljesen elválasztani egymástól.

Derültebb képet nyújt a Jelentésnek az a része, mely felsorolja azokat a jótékony adományokat, melyeket Pestmegyében az utóbbi 12 év alatt egyes jóltevők adtak iskolai czélokra. Ezek összege 116,859 frtot tesz. Legnagyobb összeggel szerepel benne özv. Szalay Pálné Nagy-Kőrösön 19,600 frttal; azután Teleky József gróf, a kis-harta-tetétleni iskola részére 9200 frttal; a Györgyei örökösök 9170 frttal; Zimándy Ignácz plébános Török-Bálinton 5835 frttal; Károlyi István és Sándor grófok Káposztás-Megyeren 5400 forinttal stb. stb.

Föl kell még itt említeni azt a 11,451 frtnyi összeget, melyet Pestmegye tanítósága adományozott és gyűjtött közczélokra, ú. m. a Szt. István-szoborra, árvízkárosult tanítók részére, Eötvös-alapra, a tanítói árvaházra.

Kiváló érdeket ad e Jelentésnek az, hogy közölve vannak benne az utóbbi 13 évből való közigazgatási bizottsági határozatok, tanfelügyelői rendeletek és intézkedések. E hivatalos iratok világosan előnkbe állítják annak a férfiúnak képét, a ki Pestmegye iskolaügyét 13 év óta annyi buzgalommal, hazaszeretettől ihletett nemes ambiczióval, tudományos képzettséggel és gyakorlatias tapintattal s ezek eredményeként oly szép sikerrel vezeti. *Tóth József* sikeres működése, ha nem csatlakoznék is hozzá számos jeles hivataltársáé, — már egymagában képes volna megczáfolni a tanfelügyelői intézmény ellen, nálunk gyakran hangoztatott vádakat. Itt közlött

programmbeszédében, melylyel 1877 február 10-én a pestmegyei közigazgatási bizottság előtt megyéjébe beköszöntött, lelkesülten körvonalozta a tanfelügyelői tiszt országos jelentőségű teendőit, s hogy az abban elmondottak nem puszta frázisok voltak, annak leghathatósabb bizonysága 13 évi működése s e pálya sikerei. Annyi melegség, oly biztos tájékozottság, népünknek oly alapos ismerete s oly józan elvek sugárzanak ki e beszédből, hogy olvasása buzgalmat ébreszthet még a közönyösben is és sok tanulságot tartalmaz mindazokra nézve, kik nálunk a népiskolai oktatás terén működnek. Nagyon érdemes volna, hogyha e szép beszéd, *Tóth József 13 évi sikeres tanfelügyelői működésének emlékeül*, minél szélesebb körökben elterjedne s e czélból pl. a «Néptanítók Lapjában» közzé tétetnék.

Még csak egyet kell fölemlítenem; azt, hogy Pestmegye népoktatás ügyének üdvös fejlődésében nem kis része van annak a bizalmas, szeretettel teljes viszonynak, mely e megye érdemes tanfelügyelőjét és a megyei tanítóságot egymáshoz kapcsolja, s melyre a Jelentés e végszavai is czéloznak: «Nem zárhatom be soraimat köszönetem nyilvánítása nélkül a vármegye összes tanítói irányában, kiknek szeretetét oly gyakran volt szerencsém tapasztalni.» Igen sokat jelent ez ünnepies hangon tett nyilatkozat; mert valamint áll az, a mit Eötvös mondott, hogy «*a népiskolában tulajdonkép minden a tanítótól függ*», ép úgy kétségtelenül áll az is, hogy a népiskolaügy fejlődését nagyban gátolja az a fagyasztó légkör, melyet akár a világi, akár az egyházi feljebb valók és a tanítóság közti bizalmatlanság hoz létre; és hogy ez ügy fejlődésére nagyon jótékony hatású az az éltető levegő, melyet az említett két tényezőnek a közös czéltól vezérlett buzgalma s egymásiránti kölcsönös szeretete, ragaszkodása melegít fel. — r. —

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Kereskedelmi női szaktanfolyam. A fővárosi V. ker. községi polg. leányiskolánál az 1888/9. tanév elején próbaképen alsó-fokú kereskedelmi tanfolyamot szerveztek. A tanítás heti 14 óra mellett hat hónapig tartott. A tanfolyam czéljául kitűzetett a nőtanítványokkal azon kereskedelmi és különösen irodai ismereteket közölni, melyekre mint könyvvivőknek, pénztárnokoknak, levelezőknek s egyéb üzleti alkalmazásban levőknek szükségük van. Ez által nemcsak az említett állomások önálló betöltésére lesznek képesek, hanem valamely női iparág folytatására, családjukban fenálló kereskedés- vagy iparüzletben valamely bizalmas állás betöltésére, abban való segédkezésre, néha idegen személy pótlására, végül családi csapás következtében esetleg rámaradt üzlet tovább vezetésére vagy legalább ellenőrzésére. A tanfolyamot a mostani tanévben 42, a tavalyiban 37 növendék végezte el. Tantárgyak voltak: a kereskedelmi számtan, magyar-német levelezés és keresk. isme, áruisme, technologia és szépírás. Az eddigi kedvező eredmény folytán ezen szaktanfolyamnak, mely eddigelé tisztán magánjellegű vállalat volt, a vallás- és közokt. miniszterium által legközelebb megállapítandó feltételek mellett, a nyilvánossági jog meg fog adatni. Valószínü továbbá az is, hogy legközelebb az alsó-foku ipartanoncz-iskolák mintájára azon iparosnők számára, a kik a sikeres iparűzés végett bizonyos elméleti szakismeretek birtokába kivánnak jutni, külön tanfolyamok fognak felállíttatni, minők pl. Drezdában már évek során át a legszebb sikerrel oktatják az egyes iparnemekben az önkényt jelentkező és a mindennapi iskolát sikerrel elvégezett leánytanulókat. Hogy e téren minő eredmény várható, az iránt tájékozásul szolgálhat a fővárosi iparrajz-iskola, melynek leánynövendékei eddigelé elismerésre méltó szorgalmat és előmenetelt tanusítottak. V.

*

A kolozsvári felsőbb leányiskola. Mint folyóiratunk múlt havi füzetében jelentettük, a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízta Berecz Antalt, a budapesti áll. felsőbb leányiskola igazgatóját és a vidéki felsőbb leányiskolák miniszteri biztosát, hogy a kolozsvári felsőbb leányiskola ügyét a városi tanáccsal megoldás elé segítse. Az értekezlet a «Család és Iskola» szerint márcz. 21-én tartatott meg, népes bizottság közreműködésével. Az értekezlet kimondta, hogy az iskolát államivá alakíttatni s hat osztálylyal berendeztetni óhajtja. E czélra szükséges az intézethez összesen három rendes tanár, három r. tanítónő, három segédtanítónő s

megfelelő cselédség ; hat tanterem, egy szertár, egy rajz- és egy tornaterem, igazgatói iroda, gyülésterem, a növendékek előszobáival az iskolai egészségügy követelményei szerinti nagyságban és berendezéssel. A személyi és dologi évi kiadások tenni fognak tizenhatezer s egy pár száz forintot. A mostani telek kibővítése, a szükséges épületek kiépítése költségeihez, valamint az évi fentartási költséghez a város erejéhez képest járuljon. A miniszteri biztos megigérte, hogy az értekezletnek s mint remélhető a törvényhatósági bizottságnak az intézet államivá tétele iránti kérését a miniszter elé terjeszti és szószólásával támogatni fogja. Ezen ügy tovább fejlődött márcz. 25-én a városi tanács e czélra összehivott ujabb értekezletén. Az értekezlet ajánlja a törvényhatósági bizottságnak, hogy a mostani épületet építtesse ki a czélnak megfelelőleg 20,000 frtnyi költséggel s így adja át az államnak. Az intézet fentartásához járuljon évenként 2500 frttal. Azonban kösse ki, hogy első sorban helyi növendékeket vegyenek fel az intézetbe 20% tandíjkedvezmény mellett. Ennek az immár elodázhatatlanná vált kérdésnek megoldására leghelyesebb s a mellett nagyon méltányos mód az, melyet az értekezletek megjelöltek. Nem kételkedünk, hogy ezt a közoktatási kormány is be fogja látni s az az országos nőnevelés közérdekéért meghozza azt a csekély áldozatot, melyet az erdélyi részek ez egyetlen felsőbb leányiskolájának biztosítása s teljes virágzásra fejlesztése szükségessé tesz.»

*

A «Mária Dorothea egyesület» folyó évi ápril hó 13-án tartotta meg báró Nyáry Adolfné elnöklete és mintegy negyven tag részvétele mellett rendes évi *közgyülését*.

Bartoniek Géza titkári jelentésében elmondja, hogy az egyesület a lefolyt öt év alatt a szervezkedés korszakát élte át, melyet most már csaknem teljesen befejezettnek tekinthetünk. A tanítónők otthonának már fél év óta lakói vannak. A czeméthei fürdőház épülete készen áll és felszerelése is gyorsan halad, úgy hogy még a jelen év nyarán megnyitható és használatba vehető. A tanítónői szakosztály sajtó alá adta a «Mária Dorothea egyesület könyvtárá»-nak első füzetét, melyek az ifjusági olvasmányok kritikai jegyzékével még a jelen évben megjelennek. — Az egyesület anyagi viszonyai teljesen megnyugtatók ; a tagok száma múlt évben jelentékenyen szaporodott. Ma már 64 alapító és 775 rendes tagja van egyesületünknek, sokkal több, mint a «vörös-kereszt egyesület» kivételével bármily nőegyletnek. Az egyesületnek azonban, hogy országos jellegüvé válhasson és nemes törekvéseit megvalósíthassa, czéljait elérhesse : legalább 2000 fizető tagra lenne szüksége, a mi nagyon könnyen elérhetőnek látszik, ha meggondoljuk, hogy hazánkban 10,000-nél több nő keresi állandóan tanítással és neveléssel kenyerét.

A titkári jelentés kiemeli mindazon buzgó tagok érdemét, kik egyesületünk érdekeit magukévá téve igaz lelkesedéssel fáradnak a szép ügyért ; a közgyülés pedig a legnagyobb örömmel fejezi ki köszönetét ez önzetlen munkásoknak, névszerint : Bischitz Dávidné és Herich Károlyné alelnököknek, Hampel Józsefné, az «Otthon» felügyelő bizottsága elnökének, Nendvich Gusztávné Hoffmann Jolán, kisdednevelési kiállítási volt irodaigazgatónak, Sebestyén Gyuláné, a tanítónői szakosztály elnö-

kének stb.; lovag Falk Zsigmond, a számvizsgáló bizottság tagjának, a ki is ritka áldozatkészséggel, teljesen ingyen nyomatta ki az egyesület első évkönyvét és az «Anyák könyvtára» című irodalmi vállalat kiadványait. Zirzen Janka pénztárnok és Radnai Bella segéd-pénztárnoknak. Továbbá a nagyobb összegek gyűjtőinek, u. m. Bacsics Etelka, Lázárné Kasztner Janka, Lévay István, Fábry János, Donner Lajos, Koromvári Jelentsik Vincze, Székács Józsefné, Terényi Lajos tagtársaknak. Hazi pénzintézeteink közül ismételten megemlékeztek egyesületünkről:

az általános biztosító társulat 200 frt.
a Pannonia viszont biztosító társulat 50 frt.
a fővárosi takarékpénztár 50 frt.
a központi takarékpénztár 25 frt.

Az egyesület vagyona megközelíti a 70,000 frtot, 3000 frtnyi tartozását Pucher József építésznek csak 1892-ben kell kifizetni. — A jelen évi költségvetést, mely 6451 frt bevétellel szemben 5000 frt kiadást irányoz elő, egyhangúlag elfogadta a közgyülés, valamint az egyesület vagyonának kezelésére vonatkozó javaslatot is.

Elhatározták, hogy az «Otthon»-ban a nevelőnő-közvetítő intézetet nemsokára meg fogják nyitni s az erre vonatkozó javaslatot készítő bizo tság szervezésére felkérik Zirzen Jankát, mint az alakítandó bizottság elnökét.

Továbbá határozták, hogy nagyobb alapítók, valamint a legalább 500 forintot gyűjtők neveit az «Otthon» épületeiben márványtáblába vésve örökítik meg és hogy a 4000 frt alapítványt tevők nevéről egyes szobákat neveznek el.

A III. egyetemes tanítógyülésen önként vállalkozó tagokból álló bizottság fogja az egyesületet képviselni.

A rendes, valamint a vidéki választmányi tagokat ujra egyhangulag megválasztotta a közgyűlés. A tisztikar nem esett választás alá.

*

A Mária Dorothea egyesület tanítónői szakosztálya márcz. 29-én ismét látogatott és érdekes ülést tartott. Buzogány Mariska, a szakosztály tagja, a «Nők helyzete Finnországban» című dolgozatot olvasott fel, melyet mai számunkban közlünk. Utána mint vendég, dr. Ballagi Aladár egyetemi tanár tartott ép oly tanulságos, mint érdekes előadást a XVII. századbeli lakodalmi szokásokról. Eleven képet rajzolt ez előadásában az akkori életmódról és míveltségi viszonyokról s kiemelte, hogy e míveltségi viszonyok javulásának, az erkölcsök finomodásának épen a nők köszönhetnek legtöbbet. A másfélóráig tartó kitűnő előadást a jelenvoltak osztatlan figyelemmel hallgatták s az előadást élénken megéljenezték. Kiemeljük, hogy ez érdekes előadásokat, melyek után még folyó ügyeket is intéztek el, a szakosztály tagjain kívül még kitünő vendégek, mint dr. Ballagi Mór, Berzeviczy Albertné, Verédy Károly, Vikár Béla és neje, dr. Hegyessy stb. is végighallgatták.

*

Az óvónők képzésére vonatkozólag határozott és részletes javaslatot terjesztett a pozsonyi képezde igazgató-tanácsa elé *Kökösi Orbók Mór* tanítónő-képezdei tanár, mely szerint a pozsonyi tanítónőképző-intézettel kapcsolatosan két évfolyamra terjedő óvónőket képző intézet lenne szervezendő. A «Kisdednevelés» után közöljük a javaslatból a következőket.

«A pozsonyi m. kir. állami tanítónőképző-intézet igazgató-tanácsa azon ajánlattal fordul a «Pozsonymegyei közművelődési egyesület»-hez, hogy ez, mint kezdeményező, a «Felvidéki magyar közművelődési egyesület», az «Országos kisdedóvó egyesület», s a «Vasmegyei óvoda egyesület» erkölcsi, de kiválóképen anyagi támogatása igénybevételével, a vallás- és közokt. miniszterium kegyes beleegyezésével s a fentnevezett igazgató-tanács közvetítésével a pozsonyi magy. kir. állami tanítónőképezdével szerves kapcsolatban kisdedóvónőket képző intézetet, illetőleg állandó tanfolyamot szervezzen.» E tanfolyam szervezete a következő lenne:

«1. §. A tanfolyam két évig tart. E tanfolyamra felvétetnek oly tisztességes előéletű nők, a kik a 15-ik életévöket betöltötték, de a 40-iket még túl nem haladták, továbbá legalább 6 népiskolai, 2 polgári, vagy két állami felsőbb leányiskolai osztálynak megfelelő előképzettséggel bírnak. Szükséges, hogy a felveendő növendék tiszta hanggal, jó hallással bírjon s testileg, lelkileg egészséges legyen.

2. §. A növendékek mind bejárók; a mennyiben azonban a tanítónőképző intézetben hely van s valaki a benlakásért járó 210 frtnyi évi díjat lefizeti, az igazgató-tanács engedélyével benlakónak is felvehető, mely esetben az illető növendék köteles magát teljesen az intézet házi szabályaihoz alkalmazni.

3. §. Minden növendék 3 frt beiratási s havonként 2 frt tandíjat köteles fizetni. E díjak fizetése alól senki sem menthető fel.

4. §. Úgy az I. valamint a II. évfolyam bevégeztével vizsgálat tartatik. A mely növendék mindkét osztályvizsgálatot sikerrel kiállotta, tanképesítő vizsgálatra jelentkezhetik. Egy-egy osztály- vagy tanképesítővizsgálat díja 10 frt.

5. §. A 4 elemi iskolai tanítónőképezdei osztályt sikerrel végzett növendék is bocsátható óvóképesítő vizsgálatra s ha a módszertanból, a hegedűből és az óvodai gyakorlatokból sikerrel kiállja a vizsgálatot, részére tanképesítő oklevél állítandó ki.

6. §. Az óvóképző tanfolyam vezetésével az igazgató-tanács az intézet igazgatónőjét bízza meg, a ki időszakonkint jelentést terjeszt az igazgató-tanács elé az óvodai ügyek állapotáról.

Az évi költségek fedezését a határozati javaslatban megnevezett társadalmi egyesületek vállalnák magukra, mint a melyek a kérdésben leginkább vannak érdekelve s a melyek a «Pozsonymegyei közművelődési egyesület» útján ezen határozati javaslat mielőbbi tárgyalására lennének felhívandók. Az évi tiszta szükséglet a megnevezett egyesületek által a következő quota szerint lenne fedezendő: «Felvidéki magyar közművelődési egyesület» 30%; «Pozsonymegyei közművelődési egyesület» 33%; «Országos kisdedóvó egyesület» 22%; «Vasmegyei óvóegyesület» 15%.»

A tanfolyam évi költségeit az ajánlattevő 1810 frtban számítja fel, mely költséggel a tanfolyam évenkint 10—10 növendéket képezne ki

óvónővé. «Magunk is azt hiszszük, hogy ha a már képesített és a fennálló óvónő-képzőkből kikerülő óvónők a mutatkozó nagyobb szükségletnek eleget nem tehetnének, a tanítónőképző-intézetek segélyével lehetséges volna elegendő számú óvónőt képezni. De talán külön tanfolyam felállítása sem volna e czélból szükséges, csupán az 1—2 évfolyamba járó növendékek ily irányú gyakorlati kiképzéséről kellene gondoskodni azok részére, kik a tanítónőképző-intézeti tanfolyam bevégzése előtt az óvónői pályára átlépni akarnának s arra alkalmasoknak mutatkoznak.

*

A kalotaszegi nők házi ipara fejlődésének élénk tanúsága az, hogy még a királykisasszony kelengyéjének összeállításában is nagy szerepet játszik, már előbb megrendelt két terem varottason kívül, újolag egy teremre való kalotaszegi varrottast rendelt Mária Valéria főherczegnő. Az első rendelés volt sárgás fodorvásznon kék varrottas egy öltöző szoba teljes berendezéséhez és ugyancsak fodorvásznon égő piros varrottas egy pipázó terem minden butorzatához, odaértve természetesen az ajtó és ablak függönyzetét, valamint a falborítékokat is. Az utóbbi rendelés sárgás fodorvászonra szól fehér himzéssel.

A királykisasszony kelengyéjében is szereplő kalotaszegi «varrottas»-ról Kolozsvárott a «Család és Iskola» szerint Szentgyörgyi Lajos bánfi-hunyadi áll. isk. tanító, a «Kalotaszegi Varrottas-Album» egyik szerkesztője, a technologiai iparmuzeumban, mult hó 20-án igen érdekes felolvasást tartott. Előre bocsátva a kies Kalotaszegnek, a varrottasok hazájának leírását, felolvasó a Gyarmathy Zsigáné nemes buzgólkodása folytán már általános méltánylásnak és felkarolásnak örvendő himzések, himzés-minták eredetét, fejlődését és technikáját adta elő. Igen sokan. még a szakférfiak közül is, annak a felfogásnak hódolnak, hogy a meglepően szép és érdekes varrottas-minták német eredetűek; e felfogást megczáfolja felolvasó, a midőn a többi hivatkozások között egy bemutatott s már több mint száz év óta a körösfői (kalotaszegi helység) ev. ref. egyház birtokában levő keleti szőnyeggel igazolja, hogy mindazok a motivumok, alak-kombinácziók, melyek a szőnyegen előfordulnak, előfordulván a varrottas-mintákban is, a varrottas-minták nem német, hanem keleti és pedig persa és arab eredetűek. De tévedés másfelől az is, mintha a «varrottas» kezdettől fogva népi házi-ipar volna. A kombinácziónak és izlésnek sokkal nagyobb ereje és fejlettsége nyilatkozik e mintákban, semhogy a keletkezés érdemét a népnek tulajdoníthatnók. Úgy történt a dolog, hogy a keleti szőnyegeken s más szöveteken, kelméken, ruhákon, a melyek mind csak az előkelő hölgyek által voltak megszerezhetők, hozzánk áthozott minták itt finom alapra selyemmel, ezüsttel, aranynyal a nagyasszonyok s leányaik által bevarrattak, lehímeztettek, kiknek e munkában segítségökre szolgáltak jobbágyasszonyaik; később, időfolytán, a mint előkelőbb hölgyeink, részben a nemzet politikai helyzetének módosulása és küzdelmei, részben pedig a divatnak változása és a himző műiparnak gyári felvirágzása következtében mind kevesebb figyelmet, munkát és érdeklődést fordíthattak és fordítottak az eddig már csupán időtöltés kedveért is egész odaadással végzett kézimunkára: a Kalotaszegen ma «varrottas»-ok neve alatt ismeretes hímzésminták leszorultak

egészen a nép közé, a hol azonban finom alapra, selyemre, ezüstre, aranyra nem telvén, ezek helyébe a közönséges vászon, a kalotaszegi asszonyok által sajátszerűen hullámossá tett u. n. fodorvászon és a gyapotfonal lépett. De itt, a nép között is, már-már az elfeledés sorsa fenyegette a honi ízlés és helyi szükség igényei által magyar nemzeti stílszerűséggel felruházott mintákat, a mikor Gyarmathy Zsigáné a becs felismerésével előszedette a «nagy láda fiá»-ból a varrottasokat s azokat nemes buzgalmával nemcsak a kalotaszegi asszonynép jelentékeny keresetforrásává, de egyszersmind a magyar ornamentika maradandó tényezőivé tette. Hogy külföldön s így Németországban is találhatók itt-oly némely tekintetekben hasonló minták, az sehogy sem bizonyíthat a varrottas-minták keleti és magyar eredete ellen s német eredete mellett, mert hiszen a közös forrás, a kelet, a német asszonyok elől sem volt elzárva, hozzájok is a keleti szőnyegek, stbik által ép úgy eljuthattak az alapmotivumok, mint a mi nagyasszonyainkhoz.

Felolvasó, előadásának illusztrálásául, egy kis varrottas-kiállítást is bemutatott: legérdekesebbek azok a finom hímzések, a melyek ezelőtt 100—200 évvel vagy még korábbi időben készítve, ma az egyes családok és eklésiák által ereklyeként őriztetnek, ezek képviselik a varrottasok virágzásának korát; azután láthatók voltak a kalotaszegi asszonyok varrottasai, durva alapon, gyapot-fonállal, durva kivitelben, ezek a hanyatlás korának képviselőiül tekinthetők; a Mária Valéria főherczegnőnek Gyarmathy Zsigáné által összeállított varrottas-kelengyéjéből bemutatott darabok, finom alapra, de ugyancsak a kalotaszegi asszonyok által selyemmel hímezve, már az ujjászületés korát képviselik. A varrottasok technikájának szemléltetésére szolgáló varrottas-részleteket, melyek az első öltéstől a kész munkáig haladó eljárást mutatják, Bartha Ágnes, a b.-hunyadi áll. felsőbb leányiskola kitünő munka-tanítónője készítette, ki maga is tevékeny részt vesz a varrottasok mentől szélesebb körű érvényesítésének szép munkájában.

IRODALOM.

GAZDASÁGTAN felsőbb leányiskolák és tanítónőképző intézetek számára. Irta *Thuránszky Irén.* Budapest, 1888. Ára?

A Gazdaságtant a II-od rendű felsőbb leányiskolákban a III. és IV. osztályokban, a számtan- és kézimunkával kapcsolatosan; az I-ső rendű felsőbb leányiskolákban a VI. osztályban heti 2 órán; a tanítónőképezdékben pedig a VI. osztályban szintén heti 2 órán, tehát három különböző fokú iskolában, különböző képzettségű és korú leánykák tanulják ezen tárgyat. A II-od rendű felsőbb leányiskolák III. és IV. osztályának tanulói 13—14 évesek, az elsőrendű felsőbb leányiskolai VI. osztályú növendékek 16 évesek; a tanítónőképezdei IV. osztálybeli tanulók pedig 18 évesek, — rend szerint. Hogy ily különböző korú és előkészültségű tanulók valamely tárgyat ugyanazon könyvből tanuljanak, az alig lehetséges! Nem volna ez lehetséges még azon esetben sem, ha mind a három fokon ugyanaz a tananyag volna feldolgozandó, mert még ezen esetben is más-más módon kellene a tárgyat kezelni mindenik iskolában. De a tantervekben csak a tantárgy neve ugyanaz, a kiszabott tananyag mindenik iskolában más és más. A felsőbb leányiskolákban a fősúly a közgazdaságtani alaptételek ismertetésére van fektetve s a szorosan vett háztartástan csak mint elméleti tárgy kezeltetik; míg a tanítónőképezdékben ezen tantárgynak a gyakorlati része emelkedik érvényre s a közgazdaságtan itt elő sem fordúl!

Irónőnek sem sikerült ily közös tankönyvet megírni! Ő egy minden tekintetben jó tankönyvet írt az I-ső rendű felsőbb leányiskolák számára; melynek egy nagy hibája van, t. i. az, hogy $10^1/_2$ sűrűn nyomott ívre terjed, azaz túlságosan bő!

A II-od rendű felsőbb leányiskolák számára nem való ezen könyv, nemcsak túlságos bősége miatt, hanem azért sem, mivel irónő könyvét magasabb felfogással írta legalább is oly előkészültségű tanulók számára, mint milyenek a felsőbb leányiskola VI. osztályú tanulói.

A tanítónőképezdében ezen könyvet nem igen használhatják, mivel az ottani tanterv szerint, a tananyag több része hiányzik belőle; mint

például: a legelők, rétek mívelése, szénakészítés; a méhek s azok ápolása; eperfa-tenyésztés és terjesztés; a kertek beosztása és czélszerű kezelése; melegágyak készítése; a különféle gyöknövények megismertetése; a gyógynövények; fák ápolása, szemzése; szőlőültetés, ápolás, szőlőszedés, fehér és vörös bor készítés. Míg ellenben a könyv jó harmadrésze oly tananyagot tárgyal, t. i. nemzetgazdaságtant, mely a tanítónőképezdék számára nincsen előírva.

A könyv tehát azon tananyagot foglalja magában, mely a felsőbb leányiskola VI. osztálya számára van előírva s ezt hibáktól menten, magyaros nyelven tárgyalja, bár jóval bővebben, mint a hogy ezt az ezen tárgyra szánt heti 2 órai tanításidő megengedi. A könyv kiállítása csinos, nyomása is jó. *Berecz Antal.*

*

ISKOLAI ATLASZ A VILÁGTÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁHOZ. Tervezte *Helmár Ágost.* 1890. Kiadja: *Stampfel Károly.* Ára kötve 2 frt 20 kr. KÉT TÉRKÉP A MAGYAR TÖRTÉNELEMHEZ. Tervezte: Ugyanaz. Ára 30 kr.

A történelem tanításánál a tények helyi viszonyainak megértésére szükséges a *földrajzi* ismeretek fölelevenítése s kiválóan ajánlatos a *földrajzi* viszonyok megvilágítására szolgáló szemléltető eszközök használása; azaz múlhatatlanul szükséges eszköz a *jó mappa.* Miután azonban nem tartom lehetőnek a tények helyi viszonyainak megértését oly térképekből, melyeken az orographiai viszonyok feltűntetése teljesen mellőzve van: a jelen atlaszt már e miatt sem ajánlhatom a leányiskolák számára, mert ezekben a földrajz csekély heti óraszáma mellett, mulaszthatlanúl szükséges, hogy a történelem tanítása alkalmával a földrajzi tananyag folyton ébren tartassék.

Földrajzi szempontból azonban még több nyomós kifogásom van ezen mű ellen.

1. Az atlasz egyes lapjai geographiai értékkel absolute nem bírnak; mivel hiányzik rólok az arányszám s a megfelelő hosszmérték.

2. A XVI. térképen a Lajtha hibásan ömlik a Rábába; hiányzik a Mosonyi dunaág; Lippa helye tévesen van jelölve s általában a Maros folyása tévesen van berajzolva, mert ez már a 40. hosszúsági fok alatt eléri a 46. szélességi kört s így Lippa szélességi foka 46°-nál több; Pancsova igen messzire van téve a Temestól. Gyulafehérvár, Alvincz helyére van rajzolva; Alvincz, Piski, Déva sokkal déliesebben fekszenek a térképen, mint a valóságban stb. Ilyen hibát ezen a térképen akárhányat lehet még kimutatni, ez pedig elégségesen bizonyítja, hogy az atlasz lapjai felületesen vannak kidolgozva s hogy az nem jó mappa.

3. Didactikai szempontból igen nagy hibának tekintem, hogy az

ugyanazon területet más-más korszakban ábrázoló térképek különböző méret szerint készültek. Igy Európa 4-féle méret szerint fordúl elő. Továbbá, hogy a fokhálózat más és más. A tizenhat lap közül egyen 1°—1°-ig, hármon 2°—2°-ig, egyen 4°—4°-ig, nyolczon 5°—5°-ig, végűl egyen 20°—20°-ig vannak a hálózati vonalak meghúzva. Ezen pont alatt rovom meg a tervező azon eljárását is, mely szerint a hosszúsági körök számítását, nem ugyanazon délkörtől kezdi. Ferrótól számítja 10 lapon. Greenwichtől 6 lapon. S ebben a változatosságban a tervező annyira megy, hogy a XI. lapon a három mellék-térkép közül az egyiken Ferrótól, a másik kettőn Greenwichtől vannak a hosszúsági körök számítva.

4. A geographiai nevek írásában nem következetes. Például: Amerika, Canada, Brasilia, Izland, Szahara, Szudán, Madagaskar, Australia, Malakka, Samarkand, Szardinia és Sardinia, Sziczilia és Sicilia, Candia, Aszasszinok, Asassanidák, Kaukasus stb.

Mindezekből látható, hogy a kartographia szempontjából tekintve, ezen atlasznak igen csekély értéke van. *Berecz Antal.*

*

GYAKORLATI SZÁMTAN polgári és felsőbb leányiskolák számára. Irták *Lengyel Sándor* és *Götsch József*. 1-ső rész I. és II. osztály, 2-ik rész III. és IV. osztály számára. (Ára az 1. résznek 60, a 2. résznek 70 kr.)

E munka a legutóljára kiadott miniszteri tanterv nyomán készült, nemcsak az abban megszabott anyagbeosztást, hanem azok egymásutánját is követve. De mielőtt a négy alapművelet ismertetését venné — nagyon helyesen — ismétli, azaz inkább újra tanítja a számok fogalmát, megjelölését stb.; áttérve a tízszeres számrendszerre, kissé hosszasan beszél a számok alaki és helyi értékéről. E kimerítő magyarázat mellett nagy gondot fordít a számok kiírásának gyakorlására. Fontos dolog is. — De míg a szavakban kifejezett számoknak számjegyekkel való kiíratása tanulságos s a mellett nem fárasztó munka a gyermekre nézve nem gondolhatnám, hogy a tíz vagy több jegyből álló számnak szavakkal való kiírása járna annyi szellemi haszonnal, mint a mennyire testileg kimeríti. Ezért a 8. oldalon, a 21. szám alatt lévő példát, nézetem szerint, így fogalmaznám: Olvasd a következő számokat! e helyett: «Ird le a következő számokat szóval».

Hogy e könyv íróinak czélja a számtan tanítás által nemcsak hasznos ismereteket nyújtani, hanem a gyermeket gondolkodásra, értelmes, alapos munkásságra is vezetni, az kitűnik a többi tanítási anyag földolgozásából is. Belátják az alapműveleteknek a gyakorlati életben való fontosságát. Nem fukarkodnak az idővel, mit azok megértetésére s begya-

korlására fordítanak. De nemcsak az idővel, hanem még a szóval sem takarékoskodnak, úgy, hogy e műveletek ismertetésénél a könyv nem annyira a tanító által megmagyarázott dolgok rövidebb összefoglalását nyújtja, mint inkább a tanítónak mutatja meg a methodikai útat az egyes fogalmak és viszonyok megértetésére. A mi szerintem fölösleges.

A közlendők sorrendjében helyes kapcsolatot találunk. Számlálásból tér át az összeadásra. Itt, ellenkezőleg az 1-ső lapon adott magyarázattal, a két-két, három-három egységgel való haladást is számlálásnak nevezi. A műveletek tanításánál az irásbeli számolást — helyesen — fejbeli számolás előzi meg. E közben gyakorolja a gyermeket a példáknak szétbontás általi megfejtésében, minek a gyermek csakugyan nagy hasznát veszi, mert a gyakorlati életben lépten-nyomon alkalmazhatja.

Az alapműveletek gyakorlása után, a mértékeket ismerteti. Föladatát nagyon megkönnyíti az a helyes eljárás, hogy ide vágó ismereteket, lassanként, már eddig is közölt. A számok mértéke, a legnagyobb közös osztó stb. ismertetése után áttér a törtek fogalmára. Mintegy bevezetésül a tizedes törtekhez, részletesen foglalkozik a közönséges törtekkel. Általánosan hangzó, de nem minden esetben alkalmazható szabályokat állít föl a törtek osztása és szorzására. Az utóbbira vonatkozó defininiczió nem is világos. «Törtet úgy szorzunk, hogy . . .» Kérdés: mivel?

A harmadik osztály könyvében, a törtekről szóló fejezetben ilyen hiányosságot nem találunk. Itt még a vegyes törtekkel való számolásra is külön szabályokat állít föl. Különbséget tesz az ál- és semleges törtek között. Különös gyakorlati értékök nincs, a gyermeket ez csak zavarhatja. — Mint eddig, úgy ezentúl is érvényre juttatják az írók a már említett nézeteiket a számtan tanítást illetőleg. Igy a hármas szabályi példák megfejtését egyszerűen az észre, a gondolkodó következtetésre bizzák, a nélkül, hogy szabályokat állítanának föl.

A negyedik osztály tanterv szerinti tananyaga helyes egymásutánban van tárgyalva, az eddigieknél tömörebb s világosabb nyelvezettel. Végül a könyv mértani föladatokat is tartalmaz, magyarázat nélkül, a tanító által nyújtott ismeretekre támaszkodva.

Közvetlen a tárgyalások s fejezetek végén példák vannak fölvéve. Ezek gyakorlatiak, változatosak, különös tekintettel a női munkakörre. Értelemzavaró, nyomtatás hibák nincsenek, azonban nem magyaros kifejezések gyakran fordulnak elő, például «Vegyes számot átszámítunk áltörtre, ha az egész számot oly részekre számítjuk szét» 8. old. — «Hány fuvart teljesített?» 42. old. stb.

Sajnosan tapasztaltam, hogy a definicziók nem elég világosak s az érthetőség rovására eső szóbőséggel vannak szerkesztve. E részben a munkában, mint kézikönyvben, sok kivánni valót találunk; azonban ennek

daczára föntebb említett érdemei s jó tulajdonságainál fogva a tanítónak s tanulónak mégis jó segítségére lehet. *P. J.*

*

A HAZAI ALKOTMÁNY- ÉS JOGISMERET ALAPVONALAI. Polgári és felső népiskolák számára. Harmadik javított kiadás. Irta *dr. Csiky Kálmán.* A magy. kir. vall. és közokt. miniszter által jutalmazott mű. Budapest, 1890. A magy. kir. állam tulajdona. (8-adr., 116 lap.) Ára ?

Csiky Kálmánnak a tanítóképző intézetek és polgári s felső népiskolák számára írt alkotmánytanai a legjelesebb kézikönyvek közé tartoznak. Minden soruk azt bizonyítja, hogy a szerző teljesen ura tárgyának ; s ezen felül, a mit mond, oly világosan, szabatosan és tiszta magyar nyelven mondja el, hogy e tekintetben valóban például szolgálhat a tankönyv-íróknak.

A kisebbik, polgári és felső népiskolai alkotmánytannak immár harmadik kiadása kerül forgalomba. A szerző gondos kézzel dolgozta át a második kiadást, de lényegesebb változtatásokat nem tett rajta. Nem is volt ilyenekre szükség. A munka mind tárgyi, mind methodikai tekintetben oly pontosan megalkotott egész, hogy gyökeres átalakítás nélkül lényegbe vágó részletes változtatások nem is tehetők rajta. A szerző javítgatott ott, a hol a második kiadás megjelenése óta történt törvényes intézkedések a javítást szükségessé tették ; s itt-ott javított a szövegen is, hogy a tárgyat még világosabbá, az előadást még szabatosabbá és könnyebben érthetővé tegye.

Csiky könyve többet foglal magában, mint a mennyit a polg. iskolai tanterv követel s terjedelme is nagyobb valamivel, mint a mennyit heti két órában a tanító feldolgozhat. De nem is szükséges, hogy a tanító az egész könyvet minden részletével együtt feldolgozza. Elég, ha a legfontosabb dolgokra szorítkozik s a részletekből annyit vesz föl, a mennyit a helyi körülmények megengednek és javallanak. A jó kézikönyv nem csupán a tanuló, hanem a tanító számára is készül ; a Csiky könyve egyfelől hasznos vezérfonal a tanító számára, másfelől meg arra ösztönzi, mintegy kényszeríti a tanulót, hogy az iskolában átvett részeket magán szorgalom útján, tovább olvasgatással pótolja és kiegészítse.

Hogy a szerző eltalálta a helyes útat, eléggé bizonyítja könyvének nagy elterjedése. De nem csupán az iskolában, hanem a tankönyvirodalomban tett hódításai is tanusítják ezt. Csiky alkotmánytanainak hatását az utóbbi években készült valamennyi polgári és népiskolai alkotmánytanon megismerhetjük ; legtöbbjük alig is egyéb, mint az ő könyveinek egyszerű kivonata, még pedig száraz, hibás nyelven írt, elrontott kivonata. Nincs is alkotmánytanunk, a melyet szívesebben ajánlhatnánk

a polgári és felső népiskolák használatára, mint Csiky ismertetett kézikönyvét. —*n.*

*

ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYTAN. Polgári és felsőbb leányiskolák számára írta *dr. Róth Samu* főreáliskolai igazgató. 148 ábrával. Budapest, Franklin-Társulat. 1890. Ára 80 kr.

Ez czíme a Róth S. — a korán elhunyt szorgalmas tankönyvíró — utolsó természetrajzi munkájának, melyben a legérdekesebb állat- és növénytani tananyag két első osztályra felosztva, 152 oldallapon van vegyesen tárgyalva. «A leirás — mint maga a szerző is mondja — egyes növényekből, illetőleg állatokból indul ki és kiterjeszkedik azok alakbeli tulajdonságaira, életmódjára, valamint az emberhez való viszonyukra. Egyes szakaszok leirása után összehasonlításon alapuló összefoglalás van felvéve, mely kiválóan alkalmas a szerzett ismeretek ismétlésére és rendszeresítésére. Az összefoglalás után közölt kérdések és feladatok arra szolgálnak, hogy a tanulókat a csoportosítás munkájában némi önálló tevékenységre szoktassák.»

A növények megválasztásában figyelemmel volt a szerző a tanítás időszakára, és gondot fordított az iparban, gazdaságban és háztartásban fontos növényekre. Ezen czélt szem előtt tartva, a honi növényeken felül nehány külföldit is vett fel. Hasonló elvek vezérelték az állattani tananyag kiszemelésében. — A könyvecske kiállítása csinos, ábrái tiszták és tanúlságosak. Ajánljuk az illető iskolák figyelmébe. —*b.*

*

Újabban megjelentek s hozzánk beküldettek a magyar nyelv és irodalom tanításához való következő iskolai könyvek (mind a Franklin-Társulat kiadványai):

POÉTIKA. A költői műfajok ismertetése. Gymnasiumok és reáliskolák használatára írta és olvasókönyvvel ellátta *Góbi Imre*, gymn. tanár. Budapest, 1889. 1—304 lap. Ára 1 frt 40 kr.

IRODALOMISMERTETŐ. A költői és prózai műfajok irodalma és elmélete a magyar nemzeti irodalom történetének rövid áttekintésével. Polgári fiú- és leányiskolák számára írta *dr. Gyulay Béla*. 4-ik átdolgozott kiadás. Budapest, 1890. 1—256 lap. Ára 1 frt 20 kr.

KÖZÖNSÉGES IRÁLYTAN a levelezés és ügyiratok megtanulásához. Polgári és rokon-iskolák használatára írta *Hoffmann Mór*, tanár. Budapest, 1890. 1—160 lap. Ára 80 kr.

MAGYAR OLVASÓKÖNYV polgári és felsőbb leányiskolák használatára. Szerkesztette *dr. Szántó Kálmán* I. kötet, az I. osztály számára. Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1890. 1—132 lap. Ára 60 kr. — Ugyanennek II. kötete a

II. osztály számára. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, 1890. 1—164 lap. Ára 80 krajczár.

IRÁLY- ÉS KÖLTÉSZETTAN polgári és felsőbb leányiskolák használatára. Irta *dr. Szántó Kálmán.* Második átdolgozott kiadás. Budapest, 1890. 1—112 lap. Ára 60 kr.

A MAGYAR NEMZETI IRODALOM TÖRTÉNETE. Tanítóképző intézetek, polg. és felsőbb leányiskolák számára írta *dr. Szántó Kálmán.* Budapest, 1—142 lap. Ára 80 kr.

FÖLDRAJZ. A polgári leányiskolák számára. Első rész, az első osztály számára. A miniszteri tanterv alapján írta *Erdődi János*, tk. igazgató. 24 térképpel. Ára 60 kr. Ugyanennek II-ik kötete, a második osztály számára, 26 térképpel. Ára 50 kr.

GYAKORLATI TANÁCSOK a házi és köznevelés köréből. Anyák és nevelők tanulságára népszerű előadásban irta *Szvorényi József*, főgymn. igazgató s a m. tud. Akademia tagja.

Félszázados köznevelői pályámon, tanulmány és tapasztalás által istápolva régebben is többször, 1878 óta pedig évenkint az ügy iránt érdeklődők, de főleg az anyák közönségéhez intézett egy-egy nevelészeti beszéddel törekedtem az általam vezetett egri főgymnasium évzáró ünnepléseinek alkalmait hasznosítani. Beszédeim évről-évre fokozódó figyelmét lettek szerencsések kiérdemelni nem csak a helybeli és környéki szülőknek, hanem hazai iskolaigazgatóink- s tanárainknak, sőt számos magánosoknak is úgy, hogy nem egyszer és nem csupán egy oldalról — némely felsőbbségekét sem véve ki — nyertem időnkint bátorító biztatást azoknak egybegyüjtése s nagyobb körben terjesztése iránt. Midőn végre tizenkét ily közre szánt beszédem van ma együtt, tervszerüleg oly tárgyakról szőve, melyek teljes, bevégzett kis körét adják az első (anyai), a közép (iskolai) és a befejező nevelésre nézve gyakorlati tanácsaiknak: házi és hazai nevelésünk fejlesztésére közrebocsátom azokat. Tárgyaik a következők: I. A család és annak központja az anya. II. Az első vagy anyai nevelés. III. Ugyanaz (folytatás). IV. Szeretet és türelem a nevelésben. V. A közép- vagy iskolai nevelés. VI. A korviszonyok hatása nevelésünkben. VII. A példa hatása a nevelésben. VIII. A vérmérsék (temperamentum) a nevelésben. IX. Akarat- és jellemképzés a nevelésben. X. Az álműveltség szédelgése s hatása a nevelésben. XI. A végső vagy befejező nevelés. XII. A testi nevelés. — A mintegy 18—20 ívnyire számított könyv, a Franklin-társulat kiadásában, közelgő április hó első felére várható. Ára füzve 2 frt; díszkötésben 3 frt. Az intézeti könyvtárak, s a t. cz. szülék, nevelők és ügybarátok szíves pártolását tisztelettel kéri. Egerben, márczius 1890.

Szvorényi József.

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA EGYESÜLET» VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Huszonkettedik közlemény.)*

Az *5186.* sz. íven. Gyüjtő: Puliczer Tivadar. Ocskay Gábor 50 kr. Sorecz József 20 kr. Moskovitz S. 25 kr. Goldner Ignácz 20 kr. Fischl Miksa 20 kr. Guttmann Bernáth 20 kr. Robitsek Mór 20 kr. Stettner Sándor 20 kr. A. B. 10 kr. Römer J. 10 kr. Feder Lipót 20 kr. Eisler Francziska 20 kr. Graner Mór 20 kr. Stern Zs. 20 kr. N. N. 25 kr. N. N. 10 kr. J. S. 10 kr. J. R. 10 kr. J. L. 10 kr. G. K. 10 kr. Sz. F. 10 kr. Viktoria 20 kr. Lustig S. 30 kr. Wollner 20 kr. N. N. 10 kr. Reich Károly 20 kr. Kalmár Jakab 20 kr. Dessauer J. 20 kr. Steiner Samu 30 kr. Vogl József 10 kr. Engelsberg Mór 20 kr. Szeréna 10 kr. H. W. 20 kr. Walter M. 10 kr. Oppenheim Ignácz 20 kr. Deutsch Adolf 20 kr. V. Pál 10 kr. R. Hermin 40 kr. Fleischmann Adolf 10 kr. Moser Ignácz 10 kr. E. D. 20 kr. B. Zs. 20 kr. Herzog H. 10 kr. Schulhof 20 kr. Pollak M. 10 kr. Reisz Henrik 20 kr. Lederer M. 10 kr. Klein M. 10 kr. Schwarz Dávid 20 kr. K. J. 10 kr. Löwenheim Izidor 20 kr. Prager Henrik 20 kr. Roller 20 kr. Scheier Jakab 10 kr. Herrmann 30 kr. Sakler Samuel 10 kr. Hadl W. 20 kr. Földes Cttó 10 kr. Dezső 30 kr. Sturm H. 10 kr. N. N. 50 kr. Sz. Samu 10 kr. Weisz Lajos 10 kr. Stux Gyula 10 kr. Friedmann József 10 kr. N. N. 10 kr. Stekler 10 kr. Haber 10 kr. K. J. 20 kr. Liedl Antal 50 kr. Heksch 50 kr. Hanák 20 kr. Pollák F. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 13 frt 60 kr.*

Az *5190.* sz. íven. Gyüjtő: Strobentz Károly. N. N. 20 kr. Tuschek F. 20 kr. Strobentz Alajosné 2 frt. Netolicka Károly 20 kr. Stolz Albert 30 kr. Strobentz Rezső 30 kr. Vuk 50 kr. Strobentz Károly 4 frt. *Összesen 7 frt 70 kr.*

Az *5191.* sz. íven. Gyüjtő: Svachulay István. Szántóné 20 kr. N. N. 10 kr. Svachulay Istvánné 1 frt. Schwanauerné 20 kr. Svachulay Zoltán 10 kr. V. B. 10 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Az *5192.* sz. íven. Gyüjtő: Dr. Wohl József. Wohl József 50 kr. Katalin 50 kr. Ármin 2 frt. Aladár 50 kr. Gizela 50 kr. Kurländer Regina 50 kr. Ella 50 kr. *Összesen 5 frt 50 kr.*

* A megelőző közleményeket lásd a «Nemzeti Nőnevelés» 1887, 1888, 1889 és 1890. évfolyamaiban.

Az *5193.* sz. íven. Gyüjtő: Tömösváry Lajos. Tömösváry Istvánné 1 frt. N. N. 50 kr. N. N. 30 kr. N. N. 30 kr. Szegő Imre 50 kr. Nagy Miklós 30 kr. Szabó Antal 50 kr. Egyed János 50 kr. Füredi Ferencz 1 frt. N. N. 1 frt. Tömösváry Ella 10 kr. Tömösváry Lajosné 1 frt. *Összesen 7 frt.*

Az *5194.* sz. íven. Gyüjtő: Pechschmidt Ferencz. Pechschmidt Ferencz 1 frt. A budapesti légszeszgyár igazgatósága 5 frt. *Összesen 6 forint.*

Az *5196.* sz. íven. Gyüjtő: Sárkány József. Sárkány József 2 frt. Kemény 50 kr. F. F. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Lábos Ferencz 1 frt. N. N. 50 kr. N. N. 30 kr. Ivánka Pál 50 kr. N. N. 50 kr. Mihálfi Lajos 10 kr. Blázy Lajos 30 kr. Sárkány Józsefné 1 frt 40 kr. *Összesen 8 frt.*

Az *5197.* sz. íven. Gyüjtő: Sebastiani A. Sebastiani Adolf 50 kr. Paula 20 kr. Vilmos 10 kr. Emerling Vilmos 20 kr. B. M. 20 kr. B. E. 20 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Az *5202.* sz. íven. Gyüjtő: Egresy Rezsőné. Weber Emilia 1 frt. Keresztesy Emilia 50 kr. Theindl Róza 50 kr. Egresy Rezsőné 1 frt. N. N. 2 frt. *Összesen 5 frt.*

Az *5206.* sz. íven. Gyüjtő: Auer Dávid. Auer Emma 1 frt. Auer Béla és Klára 2 frt. Auer Lujza 1 frt. Kiss Károly 10 kr. Auer Gyula 1 frt. Auer Dávid 1 frt. Editke 1 frt. *Összesen 7 frt 10 kr.*

Az *5208.* sz. íven. Gyüjtő: Markó Albert. Markó Albert 1 frt. Fleischmann József 1 frt. Barabás László 1 frt. K. L. 20 kr. Krausz Ármin 1 frt. Kohn Gusztáv 1 frt. *Összesen 5 frt 20 kr.*

Az *5217.* sz. íven. Gyüjtő: Grüner Dávid. Dr. Schwarz Artur 1 frt. Grüner D. 2 frt. Schlesinger J. 2 frt. Steiner Mária 1 frt. Bloch Móricz 1 frt. Wellisch Sándor 1 frt. Mahl Jenny 1 frt. Mahl Emanuel 1 frt. Dr. Róna Samu 1 frt. M. N. 50 kr. Steiner Mihály 1 frt. Steiner Netti 1 frt. *Összesen 13 frt 50 kr.*

Az *5219.* sz. íven. Beliczay Etelka *1 frt.*

Az *5221.* sz. íven. Gyüjtő: Bathó Bálint. Szégner Kornélia 50 kr. Bathó Irén 50 kr. Gyöngyösy Irén 20 kr. Meczner P. 50 kr. *Összesen 1 frt 70 kr.*

Az *5222.* sz. íven. Gyüjtő: Baumann Antal. Baumann Margit 1 frt. Baumann Anna 1 frt. Baumann Antal 2 frt. *Összesen 4 frt.*

Az *5223.* sz. íven. Gyüjtő: Beksits Gyula. Beksits Alexandra 20 kr. Beksits Olivér 20 kr. Beksits Gyuláné 1 frt. Neuhold Irma 50 kr. Kondor Margit 10 kr. Halácsy Gizela 10 kr. *Összesen 2 frt 10 kr.*

Az *5224.* sz. íven. Gyüjtő: Breslmayer Román. Breslmayer Román 1 frt. Breslmayer Mari 1 frt. Vilma 20 kr. Olga 20 kr. *Összesen 2 frt 40 krajczár.*

Az *5228.* sz. íven. Gyüjtő: Forster József. Jeszenszky Danó 1 frt. Forster József 1 frt. Lévay Ilona 10 kr. J. P. 10 kr. Forster Márta 20 kr. F. L. 10 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Az *5229.* sz. íven. Gyüjtő: Fraenkl Fülöp. N. N. 20 kr. Rosenberg Miksa 20 kr. Fraenkl Fülöp 1 frt. Weiss Miksa 50 kr. R. E. 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Az *5230.* sz. íven. Háger József *1 frt.*

Az *5231.* sz. íven. Gyüjtő: Halácsy Kálmán. Halácsy Irén 20 kr.

Halácsy Gizela 20 kr. Halácsy Sarolta 20 kr. Keresztes Béláné 20 kr. Gätschenberger Lina 20 kr. Heyszl Irma 20 kr. Halácsy Kálmán 1 frt. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Az *5232.* sz. íven. Heim Péterné 30 kr. Heim Istvánka 20 kr. *Összesen 50 kr.*

Az *5233.* sz. íven. Gyüjtő: Herzmann Bertalan. Grünwald Móricz 1 frt. Herzmann Bertalanné 1 frt. E. T. és F. K. 60 kr. *Összesen 2 frt 60 krajczár.*

Az *5234.* sz. íven. Gyüjtő: Jansa Nándor. Jansa Nándor 50 kr. Paula 50 kr. Margit 50 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Az *5236.* sz. íven. Keller Alajos *50 kr.*

Az *5238.* sz. íven. Gyüjtő: Baintner Imre. N. N. 49 kr. N. N. 20 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. Szederjes 30 kr. Dr. Wolf 30 kr. N. N. 30 kr. Dr. Sik Andor 11 kr. N. N. 11 kr. N. N. 11 kr. N. N. 11 kr. Somogyi 11 kr. Graner 11 kr. Novák 11 kr. Konkoly 11 kr. Baintner 2 frt. 3 kr. *Összesen 5 frt.*

Az *5241.* sz. íven. Gyüjtő: Löffelmann Vilmos. Tialios György 50 kr. Waage Vincze 10 kr. Löffelmann Irén 1 frt. Löffelmann K. 1 frt. Nelli 50 kr. *Összesen 3 frt 10 kr.*

Az *5243.* sz. íven. Gyüjtő: Murányi Ármin. Névtelen Német 1 frt. Ismeretlen 1 frt. Murányi Arminné 50 kr. Kornélia 50 kr. *Összesen*

Az *5244.* sz. íven. Gyüjtő: Politzer Zsigmond. Engel Mihály 50 kr. Politzer Zsigmond 2 frt. Kornél 10 kr. Margit 10 kr. B. Ilona 10 kr. *3 frt. Összesen 2 frt 80 kr.*

Az *5245.* sz. íven. Dr. Rácz Károly *2 frt.*

Az *5247.* sz. íven. Gyüjtő: Dr. Schweiger Vilmos. Dr. Schweiger Vilmos 50 kr. Weishut Alajos 2 frt. Stern Henrik 50 kr. Mezey Géza 50 kr. Frida 50 kr. *Összesen 4 frt.*

Az *5250.* sz. íven. Török Aurélné *2 frt.*

Az *5251.* sz. íven. Gyüjtő: Unger Alajos. Unger Alajos 1 frt. Már Vilma 1 frt. Ifj. Unger Alajos 20 kr. Margit 20 kr. Tibor 20 kr. *Összesen 2 frt 60 kr.*

Az *5252.* sz. íven. Gyüjtő: Vavrik Antal. Vavrik Antal 1 frt. Vavrik Paula 50 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Az *5253.* sz. íven. Gyüjtő: Viczián Ádám. Viczián Ádámné 2 frt. Br. Kaas Edéné 1 frt. Kaas Ivor 1 frt. Ivánka Petronella 1 frt. V. J. 1 frt. *Összesen 6 frt.*

Az *5254.* sz. íven. Gyüjtő: Vincze Imre. Vincze Imre 2 frt. Móod Janka 60 kr. Fehér Károlyné 1 frt. Landauer 40 kr. *Összesen 4 frt.*

Az *5255.* sz. íven. Gyűjtő: Weisenbacher Endre. Weisenbacher Fánni 1 frt. Geissler Lajos 1 frt. N. N. 1 frt. B. József 1 frt. Wieser Pál 1 frt. N. N. 1 frt. Holzbucher 1 frt. Hanke 1 frt. Beck Mórné 1 frt. N. N. 1 frt. Kaufmann 1 frt. Laky Adolf 1 frt. Mandl Miksa 1 frt. N. N. 1 frt. W. K. 1 frt. N. N. 1 frt. Weisenbacher Irén 1 frt. Weisenbacher Aladár 1 frt. *Összesen 18 frt.*

Az *5260.* sz. íven. Gyüjtő: Koch Lipót. Koch Lipót 1 frt. Klein Lipót 20 kr. Koch Sándor 20 kr. Irma 50 kr. Gizela 20 kr. Eichenbaum Mór 20 kr. Stakl Zsófia 20 kr. Kramer Johanna 10 kr. N. N. 50 kr. B. R. 10 kr. Fischer Adolf 50 kr. K. E. 30 kr. Fachler 1 frt. Koch Lajosné 40 kr. Schwarcz Mór 50 kr. N. N. 50 kr. *Összesen 6 frt 50 kr.*

Az *5262.* sz. íven. Gyűjtő: Pétery Sándor. Szenes János 10 kr. Dubovszky 10 kr. Kilik János 10 kr. Mészöly K. 10 kr. Kanitz 10 kr. Götz Ferencz 10 kr. Rauszner Guido 10 kr. N. N. 10 kr. Horváth Jenő 10 kr. Pétery Sándor 1 frt. Novák Ernő 10 kr. Platner István 10 kr. N. N. 10 kr. Madarassy 10 kr. Dulin Mari 10 kr. Csabai József 10 kr. Ágnes 10 kr. Guchloé 20 kr. *Összesen 2 frt 80 kr.*

Az *5264.* sz. íven. Gyüjtő: Deutsch Mór. Brüll Sarolta 30 kr. Freund Paulina 50 kr. Freund Irén 40 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Az *5265.* sz. íven. Gyüjtő: Kohner Zsigmond. Guttmann 5 frt. Gy. A. 1 frt. Dalnoky Béla 1 frt. Schwarz Gyula 3 frt. Kohner Károly 10 frt. N. N. 5 frt. Kohner Margit 5 frt. *Összesen 30 frt.*

Az *5267.* sz. íven. Tyroler Lipótné *50 kr.*

Az *5270.* sz. íven. Gyüjtő: Schwarzleitner Hugó. Ordódy Mária 20 kr. Schwarzleitner Cornélia 30 kr. Szederkényi Szeréna 30 kr. Algyay Lajos 20 kr. Algyay Dezső 20 kr. V. Mihály 30 kr. *Összesen 1 frt 50 krajczár.*

Az *5273.* sz. íven. Gyüjtő: Fuchs Antal. Fuchs Antal 10 kr. Zsófia 10 kr. Gyula 10 kr. Etel 10 kr. Irén 10 kr. Mandi 10 kr. Sándor 10 kr. Fried Sándor 10 kr. Emma 10 kr. Stauber Lujza 10 kr. Ignácz 10 kr. Mariska 10 kr. Kanitzer Béla 10 kr. Ilona 10 kr. Erzsébet 10 kr. Stauber Berta 10 kr. Richter Hermina 20 kr. N. N. 10 kr. Wolf Gyála 10 kr. Kurz Alajos 10 kr. Blau Vilmos 10 kr. Weishaus Ferencz 10 kr. Kohn Ödön 10 kr. Hainburger István 10 kr. Fischer Gusztáv 10 kr. Bogdány Adolf 10 kr. Freund Henrik 10 kr. Beer István 10 kr. Adler Zsiga 20 kr. Ehrenstein Mór 10 kr. N. N. 20 kr. Ehrenstein Dávid 10 kr. Marer Samu 10 kr. Mühlberg Szidónia 10 kr. Ehrenstein Berta 10 kr. Emma 10 kr. Adler Károly 10 kr. N. N. 20 kr. X. Y. Z. 10 kr. N. N. 10 kr. Turteltaube 10 kr. N. N. 10 kr. Mandel Frigyes 10 kr. N. N. 20 kr. Richter Fanny 10 kr. Regneas Sualsidal 50 kr. Pálmay Ilka 20 kr. Neumann Lipótné 20 kr. Kanitzer Leopoldin 10 kr. Hecht Regina 10 kr. Kiss Gábor 20 kr. *Összesen 6 frt 30 kr.*

Az *5274.* sz. íven. Gyüjtő: Hickisch Lajos. Hickisch Lajos 5 frt. Irma 20 kr. Ida 10 kr. Károly 30 kr. Dr. Klinger 30 kr. Schwarz Rózsi 1 frt. Hickisch Rezső 10 kr. Anna 10 kr. *Összesen 7 frt 10 kr.*

Az *5275.* sz. íven. Gyüjtő: Rosenthal Alfréd. Rosenthal Alfréd 20 kr. Heléna 20 kr. Oszkár 20 kr. Arthur 20 kr. Irma 20 kr. Hirschler Emma 20 kr. Simon 20 kr. Janka 20 kr. Jenny 20 kr. Frommer Rudolf 20 kr. *Összesen 2 frt.*

Az *5276.* sz. íven. Gyüjtő: Beer Bertalan. Beer Bertalan 1 frt. Dr. Wittmann Mór 50 kr. Engl Hugó 50 kr. Bretschneider Vilmos 50 kr. Deszáth Amália 20 kr. A. B. 1 frt. Fon Dezső 50 kr. N. N. 15 kr. Beer Irén 75 kr. *Összesen 5 frt 10 kr.*

Az *5278.* sz. íven. Gyüjtő: Cohn Ferencz. Cohn Ferencz 1 frt. Cohn Bertalan 1 frt. V. K. 50 kr. Fried 40 kr. Cohn Adolf 40 kr. *Összesen 3 frt 70 kr.*

Az *5279.* sz. íven. Gyüjtő: Ehrenfeld Fülöp. Ehrenfeld 2 frt. Valaki 30 kr. Deutsch Ilona 50 kr. Ehrenfeld Anna 1 frt. Zsigmond 10 kr. Deutsch Izidor 1 frt. Abeles Róza 20 kr. Freund testvérek 30 kr. Bertalan 60 kr. Malvin 20 kr. *Összesen 6 frt 20 kr.*

Az *5280.* sz. íven. Gyüjtő: Özv. Farkas Ferenczné. Rigó Frigyesné

20 kr. Lázár Teréz 10 kr. Lázár Gézáné 20 kr. Farkasné 1 frt. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Az *5281.* sz. íven. Gyüjtő: Mautner Pál. Ella 50 kr. Szeréna 50 kr. Bernhardt Lipótné 20 kr. Goldberger 10 kr. Mautner Agnes 20 kr. N. N. 20 kr. Faludy Eugénia 20 kr. *Összesen 1 frt 90 kr.*

Az *5283.* sz. íven. Gyüjtő: Brachfeld Miksa. Brachfeld M. 1 frt. Schweiger Gizela 30 kr. S. S. 20 kr. Sch. H. 20 kr. S. T. 20 kr. Adrienne 20 kr. M. Olga 20 kr. Brachfeld C. 20 kr. Edith 20 kr. S. L. 20 kr. L. B. 20 kr. *Összesen 3 frt 10 kr.*

Az *5284.* sz. íven. Gyüjtő: Fejér Imre. Palaticz 20 kr. Okoliczányi 20 kr. Novák 20 kr. Fester Lajos 20 kr. N. N. 10 kr. Orbán Károly 10 kr. Petrenyák 10 kr. Sármány 30 kr. Zoltán 20 kr. Hoffer László 20 kr. Toczi 30 kr. Koma Papay 20 kr. N. N. 70 kr. *Összesen 3 frt.*

Az *5289.* sz. íven. Frim Jakab *1 frt.*

Az *5292.* sz. íven. Gyüjtő: Schmidl Ignácz. Aurél 10 kr. Kanitz 40 kr. Schmidl Irma 50 kr. Schwarz Anna 50 kr. Schmidl Vilma 2 frt. Rosenberg Ilka 20 kr. Maler Emma 20 kr. X. Y. 10 kr. *Összesen 4 frt 50 krajczár.*

Az *5294.* sz. íven. Gyüjtő: Papanek Sándor. Schmidt Frigyes 10 kr. Papanek Irén 10 kr. B. P. 2 frt. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Az *5295.* sz. íven. Pollák Simon *20 kr.*

Az *5296.* sz. íven. Gyüjtő: Szarvasy György. Szarvasy György 1 frt. N. N. 10 kr. Szarvasy Ilona 20 kr. H. Gizela 20 kr. Sch. Vilma 10 kr. *Összesen 1 frt 60 kr.*

Az *5297.* sz. íven. Gyüjtő: Vasvári S. Vasvári S. 10 kr. Tibor 20 kr. Margit 20 kr. Aranka 20 kr. Dr. Pataki 1 frt. Herzfeld Viktor 1 frt. Weiss 50 kr. N. N. 1 frt. Fischer 50 kr. Hubayné 1 frt. Alfons Dumas 1 frt. N. N. 20 kr. Mészáros 2 frt. *Összesen 9 frt 30 kr.*

Az *5298.* sz. íven. Gyüjtő: Thein Sámuel. Theinné 1 frt. Irén 40 kr. Zsiga 10 kr. Eibenschütz 50 kr. Teréz 30 kr. Sándor 50 kr. Löwy 50 kr. Markstein 50 kr. *Összesen 3 frt 80 kr.*

Az *5.* sz. íven. Landauer Ferencz *1 frt.*

A *18.* sz. íven. Fleischmann József *1 frt.*

A *19.* sz. íven. Gyüjtő: Goszleth István. Riskó János 20 kr. Pitsch 20 kr. Füzy 20 kr. Friedery 20 kr. Ferenczy 20 kr. K. K. 20 kr. N. N. 20 kr. Fischer 20 kr. Polatsekné 20 kr. Kövér Ferencz 20 kr. Weisz 20 kr. Béla 20 kr. Vargyas 20 kr. Gyémánt 20 kr. E. A. 20 kr. Staub 20 kr. Jelfy 20 kr. J. Gy. 20 kr. G. F. 20 kr. Géza 20 kr. Gyula 20 kr. Emma 20 kr. Pista 20 kr. Károly 20 kr. Bella 20 kr. G. P. 50 kr. G. J. 50 kr. *Összesen 6 frt.*

A *21.* sz. íven. Gyüjtő: Hubert Fülöp. Hubert 20 kr. Ignácz 20 kr. Weinberger 10 kr. N. N. 30 kr. Kopitl 20 kr. Mariska 15 kr. Kis Fin 30 kr. Nagy Fin 10 kr. Jó leány 10 kr. Akadémiai tanuló 20 kr. Laura 25 kr. Grosz 20 kr. Szabaduszó 40 kr. O. L. 10 kr. N. N. 10 kr. A. T. Gy. 10 kr. *Összessn 3 frt.*

A *25.* sz. íven. Gyüjtő: Lord Irén. Lordné 1 frt. Ella 50 kr. Weisz 1 frt. Heller 1 frt. Leuchtag 1 frt. Weisz Nina 50 kr. Forrainé 50 kr. Clara 50 kr. Schwarz Etta 60 kr. Sonnenberg Lina 60 kr. Charlotte 1 frt. Amberg 1 frt. Löwinger Adél 2 frt. N. N. 5 frt. Kohn Anna 1 frt. Lord

Adolfné 1 frt. Fuchs Margit 1 frt. N. N. 1 frt. Kohn Gusztáv 2 frt. *Összesen 22 frt 20 kr.*

A *26.* sz. íven. Gyüjtő: Pekár Imre. Pekár Imréné 5 frt. Alice 20 kr. Jeszenszky Samuné 40 kr. Tormay Mariska 25 kr. Géza 25 kr. Vera 25 kr. Cecilia 25 kr. Pekár Ottilia 1 frt. *Összesen 7 frt 60 kr.*

A *27.* sz. íven. Gyüjtő: Preisz Armin. Preisz G. 20 kr. Preisz L. 20 kr. Preisz J. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Unger 10 kr. Karassel 10 kr. N. N. 10 kr. Büchler 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. István 10 kr. Fischer 10 kr. H. H. 20 kr. N. N. 50 kr. P. A. 50 kr. W. A. 10 kr. Reiss Giza 20 kr. N. N. 20 kr. Patakyné 40 kr. N. N. 20 kr. N. A. 10 kr. Bernhardt 10 kr. A. T. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 40 kr. B. B. 10 kr. W. S. 20 kr. Weisz Lajos 10 kr. Armin 10 kr. Feri 10 kr. Lajos 30 kr. S. B. 20 kr. N. N. 40 kr. *Összesen 6 frt 90 kr.*

A *30.* sz. íven. Gyüjtő: Szabó Józsefné. Szabó Döme 1 frt. Szabó Sándor 1 frt. Szabó Józsefné 6 frt. Margit 1 frt. Aladár 50 kr. Pista 50 kr. *Összesen 10 frt.*

b) Örök szeretet ívek. Főgyüjtő Berecz Antal, a budapesti IV. ker. áll. fels. leányiskola igazgatója.

A *2004.* sz. íven. Pecháta Andrea *1 frt.*

A *2008.* sz. íven. Gyüjtő: Degré Alajosné. Koller Ignáczné 4 frt. Degré Alajosné 4 frt. Degré Erzsébet 4 frt. Degré Eva 1 frt 50 kr. Tomory Erzsi 2 frt. Tomory Stánczi 2 frt. Ghyczy Jánosné 2 frt. Ordódy Pálné 2 frt. Glauber Józsefné 1 frt. Seefried Mihály 1 frt. Pásztélyi Jenőné 2 frt. *Összesen 25 frt 50 kr.*

A *2030.* sz. íven. Gyüjtő: Langer Bódogné. Langer Bódogné 2 frt. Csajághy Béláné 1 frt. Reitmann Ferenczné 1 frt *Összesen 4 frt.*

A *2037.* sz. íven. Volenhoffer Gyuláné 2 frt. Földessy Lajosné 2 frt. *Összesen 4 frt.*

A *2043.* sz. íven. Székács István *1 frt.*

A *2071.* sz. íven. Sztrokay Boldizsárné 1 frt. Reichenhaller 1 frt. Bihary Józsefné 1 frt. Motuska Irma 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *2079.* sz. íven. Gyüjtő: Kohn Izidor. Kohn Sarolta 50 kr. Gizela 50 kr. Pirosy 20 kr. Kohn József 20 kr. Boros Mihály 30 kr. Kohn Izidor 30 kr. *Összesen 2 frt.*

A *2085.* sz. íven. Erdélyi Sándor *2 frt.*

A *2105.* sz. íven. Gyüjtő: Győry Ilona. Nádosy Istvánné 20 kr. Győry Ilona 20 kr. Vetsey Géza 10 kr. Vetsey Mari 10 kr. Kovácsy Berta 20 kr. Kovácsy Béláné 10 kr. Győry István 10 kr. B. Aranka 40 kr. Horváth Mária 10 kr. Győry Elek 40 kr. Steiger Melanie 20 kr. Galli Gizela 10 kr. Nádosy Gergely 20 kr. Göbel Margit 30 kr. Molnár Mari 50 kr. Melczer Jolán 20 kr. Vetsey Vilma 10 kr. Pözel Tibor 10 kr. Török Margit 20 kr. Ferenczy Mari 20 kr. Bobula Mari 50 kr. Bobula János 22 kr. *Összesen 4 frt 72 kr.*

A *2122.* sz. íven. Gyüjtő: Beer Aranka. Beer Gizela 1 frt. Steiner Mihály 1 frt. N. N. 10 kr. Beer Clotild 50 kr. A B. C. 10 kr. *Összesen 2 frt 70 kr.*

A *2134.* sz. íven. Gyüjtő: Borszéky Elvira. Pap H. 50 kr. Magassy Béláné 25 kr. Borszéky Károly 50 kr. *Összesen 1 frt 25 kr.*

A *2139.* sz. íven. Gyüjtő: Freund Ödön. Freund Hermin 50 kr.

Klein Sándor 50 kr. Horovitz Szerén 50 kr. Deutsch Arthur 50 kr. *Összesen 2 frt.*

A *2177.* sz. íven. Geszler Vilmos *5 frt.*

A *2190.* sz. íven. Strobentz Károly *2 frt.*

A *2196.* sz. íven. Sárkány József *2 frt.*

A *2204.* sz. íven. Deutsch Edit 50 kr. Marianna 50 kr. Linka 50 kr. Viktor 50 kr. Melanie 50 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

A *2222.* sz. íven. Baumann Antal *2 frt.*

A *2241.* sz. íven. Löffelmann Vilmos *2 frt.*

A *2242.* sz. íven. Lövészy Olga 50 kr. Nándor 50 kr. Pistika 20 kr. György 20 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

A *2255.* sz. íven. Weisenbacher Endre *50 frt.*

A *2264.* sz. íven. Freund Ferenczné 1 frt. Freund Irén és Imre 1 frt. Stern Miksa és Berta 1 frt. Deutsch Katicza 1 frt. *Összesen 4 frt.*

A *2107.* sz. íven. Blaskovich Olga *1 frt 50 kr.*

A *2289.* sz. íven. Frim Jakab *2 frt.*

A *2299.* sz. íven. Zukmann Adolfné *2 frt.*

A Berecz Antal igazgató úr által gyüjtött összeg a «Tíz krajczáros» czímű és az «Örök szeretet» íveken együtt *1070 frt 18 krt* tesz.

KÉRELEM.

A «*Mária Dorothea-egyesület*» alaptőkéje gyarapítására *f. év május 14-én a Margit-szigeten tombolával egybekötött tavaszi tánczmulatságot rendez.* Felkérjük az egyesület tagjait és barátait, hogy kisorsolásra alkalmas csinos apró tárgyakat ajándékozni s május hó 10-ig az Andrássy-úti tanítónőképző-intézetbe Zilahy Ilona k. a. nevére küldeni kegyeskedjenek.

Budapesten, 1890. április 14.

A rendező bizottság.